

TC
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÜSTÜN VEYA ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN
SOSYAL BİLGİLER DERSİNE İLİŞKİN TUTUMLARI
İLE AKADEMİK BAŞARILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Aykut UZUN

**İzmir
2006**

TC
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÜSTÜN VEYA ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN
SOSYAL BİLGİLER DERSİNE İLİŞKİN TUTUMLARI
İLE AKADEMİK BAŞARILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Aykut UZUN

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. İsmail BULDAN**

**İzmir
2006**

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “üstün veya özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişki” adlı çalışmamın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğu bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2006

Aykut UZUN

Tutanak**Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne**

İşbu alışma j¼rimiz tarafından Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Coğrafya Öğretmenliği Programında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

¼ye Yrd. Doç. Dr. İsmail Buldan
Adı Soyadı (Danışman)

¼ye Yrd. Doç. Dr. Nevzat G¼M¼ř
Adı Soyadı

¼ye Yrd. Doç. Dr. Aydın Yaka
Adı Soyadı

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim ¼yelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2006

.....
Prof. Dr. Seden Gidener
Enstit¼ M¼d¼r¼

Önsöz

İnsanlığın gelişmesinde önemli bir role sahip olduğu düşünülen üstün yeteneklilerin kendilerine ve topluma katkı sağlayabilmesinde sosyal bilgiler öğretiminin önemli bir yeri bulunmaktadır. Konuyla ilgili literatür incelendiğinde sosyal bilgiler öğretimi konusunda bir boşluk olduğu dikkat çekmektedir.

Bu araştırma ile üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişki çeşitli değişkenler açısından değerlendirilerek üstün veya özel yetenekli öğrencilere yönelik Sosyal Bilgiler öğretiminde karşılaşılan sorunların çözümüne yardımcı olunması hedeflenmiştir.

Çalışmanın araştırma süreci bu konuda ülkemizde henüz yeterli yayın olmaması nedeniyle oldukça zorlu oldu. Ancak bu konuda çevremdeki kişilerden büyük katkı ve destek gördüm. Hazırladığım araştırmanın bu konuda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara küçük de olsa bir katkı yapmasını dilerim.

Böyle bir konuyu çalışmamda bana yardımcı olan danışmanım Yrd. Doç. Dr. İsmail BULDAN'a, veri analizleri sırasında her türlü soruyu sabırla karşılayan Dr. Murat ELLEZ'e. İnternet taramalarında yardım sağlayan Gülnur METİN'e, verilerin bilgisayara aktarımında yardımcı olan Cemil ÖZBAKIRCI'ya ve bu süreçte yaşadığımız her türlü sıkıntıya karşın beni destekleyen eşim Ceylan UZUN'a teşekkür ederim.

Temmuz 2006/İzmir

Aykut Uzun

İÇİNDEKİLER

Yemin Metni.....	i
Tutanak.....	ii
Önsöz.....	iii
İçindekiler.....	iv
Tablolar Listesi.....	vii
Şekiller ve Grafikler Listesi.....	ix
Özet	x
Summary.....	xiii

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
1. 1. Araştırmanın Problemi.....	2
1. 2. Araştırmanın Alt Problemleri.....	2
1. 3. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
1. 4. Araştırmanın Varsayımları.....	3
1. 5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
1. 6. Tanımlar.....	3

BÖLÜM II

ALAN YAZIN TARAMASI VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2. 1. Zeka.....	4
2. 2. Zekayı Etkileyen Faktörler.....	5
2. 3. Zekanın Ölçülmesi.....	6
2. 4. Çoklu Zeka.....	7
2. 5. Üstün Yetenek Tanımı.....	10
2. 6. Genel Yetenek ve Özel Yetenek Nedir?.....	12
2. 7. Üstün Yetenekli Çocuk ve Özellikleri.....	13
2. 7. 1. Bedensel Özellikleri.....	14
2. 7. 2. Zihinsel Özellikleri.....	15
2. 7. 3. Sosyal Özellikleri.....	15
2. 7. 4. Kişilik Özellikleri.....	16

2. 7. 5. Mesleki Özellikleri.....	16
2. 8. Üstün Yeteneklilerin Tanılanması.....	17
2. 9. Üstün Yeteneklilere Özel Eğitimin Gerekliliği.....	19
2. 10. Üstün Yeteneklilerin Sayısı.....	20
2. 11. Üstün Yetenekliler Eğitiminin Tarihi.....	23
2. 12. Bazı Ülkelerde Üstün Yetenekliler Eğitimi.....	26
2. 13. Üstün Yetenekliler Eğitiminin Türkiye'deki Tarihçesi ve Günümüzdeki Durum.....	28
2. 14. Sosyal Bilgiler.....	31
2. 15. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları.....	32
2. 16. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler Arasındaki İlişki.....	33
2. 17. Üstün Yeteneklilere Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmenin Rolü.....	36
2. 18. Sosyal Bilgilerde Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Özellikleri.....	38
2. 19. Tutum.....	39
2. 20. Tutumun Öğeleri.....	41
2. 21. 1. Bilişsel Öğe.....	42
2. 21. 2. Duyuşsal Öğe.....	42
2. 21. 3. Davranışsal Öğe.....	43
2. 21. İlgili Yayın ve Araştırmalar.....	44

BÖLÜM III

ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ YÖNTEM BİLGİSİ

3. 1. Araştırmanın Modeli.....	49
3. 2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	49
3. 3. Veri Toplama Araçları.....	50
3. 3. 1. Kişisel Bilgi Formu.....	50
3. 3. 2. Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği.....	50
3. 4. Verilerin Toplanması.....	51
3. 5. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	51

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

4. 1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	52
4. 2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	53
4. 3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	55
4. 4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	57
4. 5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	59
4. 6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	61
4. 7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	62
4. 8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	64
4. 9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	65

BÖLÜM V

SONUÇLAR TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5. 1. Sonuç, Tartışma ve Öneriler.....	67
--	----

KAYNAKLAR.....73

İnternet Kaynakları.....	79
---------------------------------	-----------

EKLER

Ek 1: Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutun Ölçeği Kişisel Bilgi Formu.....	81
Ek 2: Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutum Ölçeği.....	82
Ek 3: İzmir valiliğinden alınmış onay yazısı örneği.....	83
Ek 4: Manisa valiliğinden alınmış onay yazısı örneği.....	84

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Üstün yetenekli (zekalı) çocukla, parlak çocuk arasındaki farklar.....	19
Tablo 2: 2000 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre 0-18 yaş arası nüfus durumu ve ülkemiz genelindeki potansiyel üstün yeteneklilerin sayısı.....	21
Tablo 3: 2000 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre kırsal yerleşimlerdeki potansiyel üstün yeteneklilerin sayısı.....	22
Tablo 4: 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre kentsel yerleşimlerde potansiyel üstün yetenekli sayısı.....	23
Tablo 5: Öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı.....	52
Tablo 6: Sosyal Bilgiler dersine ilişki tutum ölçeği puanlarının cinsiyete göre t testi sonuçları.....	53
Tablo 7: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının öğrencilerin yaş gruplarına göre dağılımı.....	54
Tablo 8: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının öğrencilerin yaş gruplarına göre Scheffe testi sonuçları.....	55
Tablo 9: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının sınıf seviyesine göre dağılımı.....	56
Tablo 10: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının öğrencilerin sınıf düzeyine göre Scheffe testi sonuçları.....	56
Tablo 11: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının Anne eğitim seviyesine göre dağılımı.....	58
Tablo 12: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının öğrencilerin anne eğitim düzeyine göre One-way, Anova sonuçları.....	58
Tablo 13: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının Baba eğitim seviyesine göre dağılımı.....	59
Tablo 14: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının öğrencilerin baba eğitim düzeyine göre One-way, Anova sonuçları.....	60
Tablo 15: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının ailelerin gelir seviyesine göre dağılımı.....	61
Tablo 16: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının öğrenci ailelerinin gelir düzeyine göre One Way Anova sonuçları.....	62
Tablo 17: Öğrenci sayısının nota göre dağılımı.....	62

Tablo 18: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği Puanlarının nota göre t testi sonuçları.....	63
Tablo 19: Derse giren öğretmenlerin cinsiyeti.....	64
Tablo 20: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının öğretmen cinsiyetine göre t testi sonuçları.....	65
Tablo 21: Öğrencilerin Bilsem'e giriş alanlarının dağılımı.....	65
Tablo 22: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının öğrencilerin Bilsem'e giriş alanlarına göre t testi sonuçları.....	66

ŞEKİLLER ve GRAFİKLER LİSTESİ

Şekil 1: Sosyal Bilgiler dersinin kapsamı.....	35
Grafik 1: Araştırma evreni ve örneklem.....	49
Grafik 2: Öğrencilerin cinsiyeti.....	52
Grafik 3: Öğrencilerin yaş dağılımı.....	53
Grafik 4: Öğrencilerin sınıf düzeyi.....	55
Grafik 5: Anne eğitim durumu.....	57
Grafik 6: Baba eğitim durumu.....	60
Grafik 7: Ailelerin gelir durumu.....	61
Grafik 8: Sosyal Bilgiler notu.....	63
Grafik 9: Öğretmen cinsiyeti.....	64
Grafik 10: Bilsen'e giden öğrencilerin alanları.....	66

ÖZET

Sosyal bilimlerdeki en soyut kavramlardan biri olan zeka, üstün yeteneklilikle doğrudan ilişkilidir. Zekanın birbirinden farklı birçok tanımı yapılmıştır.

Bireyin zekasını temelde kalıtım ve çevre olmak üzere iki faktör etkiler. Zeka ile ilgili çalışmalar başladığından bu yana en çok ilgilenilen konulardan biri zekanın ölçülmesi olmuştur. Zekanın ölçülmek istenmesindeki ana neden zekayı temel öğelerine ayırarak incelemektir. İlk zeka testi 1905 yılında Alfred Binet ve Dr. Simon tarafından geliştirilmiştir. Geleneksel zeka testlerinin ölçtüğü üç yetenek alanı vardır: Sözel, sayısal ve uzay ilişkileri.

Ancak günümüzde geleneksel yaklaşıma karşı çıkmakta ve zekanın birbiriyle ilişkili ya da ilişkisiz birçok yetenekten oluştuğu kabul edilmektedir. Zekanın çok gruplu olmasıyla ilgili çeşitli kuram ve modeller bulunmasına karşın bugün için üstün yetenekliler eğitiminde Gardner'ın çoklu zeka kuramı temel alınmaktadır. Gardner insan zekasının objektif olarak ölçülebileceği tezini savunan geleneksel anlayışı eleştirerek zekanın tek bir faktörle açıklanamayacak kadar çok sayıda yetenekleri içerdiğini ileri sürmektedir.

Zeka ölçümlerine yönelik ilk testlerin uygulanmasıyla birlikte üstün zekalı bireylere yönelik çalışmalarda başlamıştır. Günümüzde üstün yeteneklilik konusunda Renzulli'nin yapmış olduğu tanım büyük ölçüde kabul görmektedir. Bu tanıma göre göre üstün yeteneklilik insan yapısındaki yetenek, yaratıcılık ve motivasyon gibi üç temel öğenin etkileşiminden ortaya çıkmaktadır

Üstün yetenekli bireylere yetenekleri doğrultusunda bir eğitim verilmemesi bu çocukların ortaya çıkaracakları ürünlerden toplum ve insanlığın yoksun kalması anlamına geleceği gibi ülke kalkınması açısından da bir kayıp oluşturabilir. Genel olarak nüfusun %2'lik kısmının üstün yetenekli bireylerden oluştuğu düşünülmektedir. 2000 yılı nüfus sayımına göre ülkemizde 0-18 yaş grubunda 519 bin civarında üstün yetenekli birey olduğu tahmin edilmektedir.

Üstün yetenekliler eğitimi konusunda asıl çalışmalar XX. yy'ın başlarından itibaren başlamış. 1960'lı yıllardan itibaren yaygınlaşmıştır. Dünya'da İsrail, Rusya (SSCB), ABD ve Çin önemli çalışmalar yapmaktadır.

Üstün yetenekliler eğitiminin tarihinde ülkemizin ayrı bir yeri vardır. Dünyanın belki de ilk sistemli ve en uzun süreli üstün yetenekliler eğitimini Osmanlı İmparatorluğu Enderun okuluyla gerçekleştirmiştir.

Cumhuriyet döneminde 1948 ve 1956'da üstün yetenekliler eğitimiyle ilgili yasal düzenlemeler yapılmış. 1960'lı yıllarda okullarda değişik eğitim modelleri denenmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren konu yeniden ele alınmış ve çeşitli uygulamalar denenmiştir. Şu anda üstün yetenekliler eğitimiyle ilgili en yaygın uygulama Bilim ve Sanat Merkezleridir.

Üstün yetenekliler eğitimindeki esaslardan biri bu çocukların yeteneklerinin farkına varıp geliştirerek yaratıcılıklarını ortaya koymalarını sağlamaktır. Böylece bireyin toplumla daha uyumlu hale gelmesi de sağlanabilecektir. Burada sosyal bilgiler dersi ve öğretmenlerine büyük bir sorumluluk düşmektedir. Sosyal Bilgiler dersi temelde sorumluluk sahibi vatandaş yetiştirmeye bağlantılı olarak bilgi, tutum ve becerilerin kazanılmasıyla ilişkili bir derstir.

Tutum kavramını günlük yaşamımızda sıkça kullanırız, sahip olunan tutumlar günlük davranışlarımızı önemli ölçüde etkilemekte ve kişinin ait olduğu grup bireyleri ile kurduğu sosyal ilişkilerde önemli bir rol oynamaktadır. Tutum, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olmak üzere üç öğeden oluşmaktadır.

Bu araştırma ile üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişki cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, ana-babanın öğrenim durumu, ailenin ekonomik durumu, öğretmenin cinsiyeti, akademik başarı, bilim ve sanat merkezine giriş alanı açısından değerlendirilerek üstün veya özel yetenekli öğrencilere yönelik Sosyal Bilgiler öğretiminde karşılaşılan sorunların çözümüne yardımcı olunması hedeflenmektedir.

Öğrencilerin tutumlarını belirleyebilmek için araştırmacı tarafından “Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği” geliştirme çalışması yapılmış ve beşli likert türünde 40 tutum ifadesinden oluşan bir ölçek hazırlanmıştır. Hazırlanan ölçek İzmir’deki üç ilköğretim okulunda 365 öğrenciye uygulanmıştır.

Analizler sonucunda 8 madde ölçekten çıkarılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için faktör analizi yapılmış ve üç alt ölçek belirlenmiştir. Belirlenen alt ölçekler Duyuşsal, Bilişsel ve Davranışsal olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin geneli için Alpha katsayısı .91’dir. Yapılan analizler sonucunda Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumu ölçen, 32 madde ve üç alt ölçekten oluşan geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmiştir.

Geliştirilen ölçek İzmir ve Manisa Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden 130 öğrenciye uygulanmıştır. Alt problemlerle tutum ölçeği arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için verilere t testi, tek yönlü varyans analizi ve scheffe testleri uygulanmıştır. Değerlendirmeler sonucunda üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, ailenin geliri, derse giren öğretmenin cinsiyeti arasında anlamlı fark bulunmamış; öğrencilerin tutumları ile yaş, sınıf düzeyleri, not ve Bilsem’e giriş alanları arasında anlamlı farklılaşma bulunmuştur.

Anahtar sözcükler: Zeka, Zeka Bölümü, Üstün Yetenek, Tutum, Sosyal Bilgiler.

SUMMARY

Intelligence, which is one of the most abstract notions in social sciences is directly related with high ability.

Heritage and environment are the two factors that effect individual intelligence. Measuring the intelligence is one the most interesting subject in the study of intelligence. The main reason to measure the intelligence is to investigate the intelligence by dividing do basic parts. The first intelligence tests is developed by alfred Binet and Dr. Simon in 1905. there are three ability parts measured by traditional intelligence tests. Verbal, numerical and space relations.

But nowadays traditional approach is opposed and it's accepted that intelligence is ocured by many abilities which are related or unrelated with each other. In spite of many theories models about multiple intelligence today, Gardner's multiple intelligence theory is the basic theory in education of high abilities. Gardner critisized the traditional mentality of intelligence and advanced that the intelligence contains many abilities.

By enforcing the first tests to meausre the intelligence, the studies started about high ability people. Nowadays, Renzulli's definition about the high ability in the people reveals by the interaction of three mains parta which are ability, creativeness and motivation.

High ability people must study according to their abilities; otherwise, the products that will be produced by those children will be a loss for the society, humanity and the country it's assumed that high ability people are 2% population. It's estimated tat there are 519 000 high ability people in 0-18 age group according to the 2000 census of population.

The main studies about education of high abilities started since 20th. Century and developed in 1960's. Important studies are made in Israel, Russia (USSR), USA

and China. In the history of education of high abilities, our country has an important role. The first systematic and long timed education of high abilities was made in palace school of Ottoman Empire.

During Republic period, in 1948 and 1956, legal arrangements were made about education of high abilities. In 1960's, different educational methods were tested in schools. By 1990's, the subject was again taken up and different practices were tested. Now, the most known practice places about education of high abilities are science and art centers.

One of the main principles in education of high abilities is to realize the abilities of those children and develop their creativity. Thus, adaptation of person with society will be obtained. Here, there is a great responsibility of social studies and its teachers. Social studies is related with growing up responsible citizens. Furthermore, it's related with gaining knowledge, attitude and ability.

We use concept of attitude oftenly in our daily life. The gained attitudes effect especially our daily behaviour and they have an important role in social relations of people. The attitude is occured by three elements: Cognitive, emotional, Behavioural.

This research has been conducted to discern The attitudes of gifted and special ability student toward the social studies and their academic achievements very significantly in terms of their sex, age, level of class, income of family, sexuality of teacher, academic achievements, grade and parts in science and art center. It is expected to help in social studies in education high and special ability students.

The search was conducted at the student of the scale of attitudes towards social studies used in research, was developed by the researcher. At the end of the pilot administration of the scale, 365 students. After the Factor analysis, some of the 40 items on the scale were eliminated 8 elements and the final form of the scale consisted of 32 items and three sub-scales, cognitive, emotional, behavioral. The reliability of the scale was calculated as 0,91 in this descriptive type research, as a

result of were deals with, and factor analysis, one way variants, t-test and test of scheffe were employt to analysis the data.

The developed scale is applied to 130 student in science and art center in İzmir and Manisa. As a result, there is no meaningful difference between the attitude of high or special ability students in socail studies and sex, education of parents, income of family and the between sexuality of teacher. But , there is a meaningful differnce between the attitude of students and age, level of class grade and parts in science and art center.

Key words: Intelligence, Intelligence Quatient, High Ability, Attitude, Social Studies

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsan her özelliğinin tanındığı ve ona göre eğitim verilerek davranış ve yetenekleri geliştirildiği zaman toplum içinde uyumlu, yararlı ve mutlu bir birey olarak yaşar. Her toplum içinde o toplumu yönetecek, sosyal, insani, ekonomik, siyasi ve güzel sanatlar alanında yükseltecek belirli sayıda üstün yetenekli insanlar vardır. Bunların erken tanınmaları, uygun bir şekilde eğitilmeleri ve yönlentilmeleri, o toplum için büyük yararlar sağlar (Çağlar, 2004:112).

Tarih boyunca toplumları ve insanlığı yönlendirmiş kişiler üstün yetenekliler arasından çıkmıştır. Leonardo Da Vinci, Fatih Sultan Mehmet, Newton, Atatürk sadece birkaç örnektir. Denilebilir ki dünya tarihi, bir bakıma üstün yetenekliler tarihidir. Yaşadığımız zaman diliminde çocuk yaşta olan üstün yetenekliler iyi bir biçimde belirlenip eğitilirse, toplumu hatta insanlığı iyi yönlendirecek bireyler haline getirilebilirler. Ters durumda ise insanlığa büyük zararları olması kaçınılmazdır.

Toplumsal yaşamla uyum sağlamak, toplumsal yapı içindeki kişi, grup ve kurumlarla birlikte uyumlu bir biçimde yaşamak, aslında son derece güç bir iştir. Bunu başaramayan kişilerde genellikle davranış bozuklukları gözlenir, üretken olamazlar, kendilerine ve çevrelerine zarar verirler (Erden, 1998:5).

Üstün yetenekli çocukları toplumla uyumlu bireyler haline getirmede sosyal bilgiler dersine ve öğretmenlerine büyük bir sorumluluk düşmektedir. İyi bir sosyal bilgiler eğitimi almış üstün yetenekli bireyin kendisini, toplumdaki diğer bireyleri, yaşadığı toplumun değerlerini, dünya insanların kültür yapılarını anlamada büyük bir yol alması sağlanabilir.

1. 1. Araştırmanın Problemi

Üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, ana-babanın öğrenim durumu, ailenin ekonomik durumu, öğretmenin cinsiyeti, akademik başarı, bilim ve sanat merkezine giriş alanı arasındaki ilişkiler nelerdir?

1. 2. Araştırmanın Alt Problemleri

Üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları ile;

1. Öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?
2. Yaş arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?
3. Sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?
4. Anne eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?
5. Baba eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?
6. Ailenin gelir düzeyi arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?
7. Sosyal Bilgiler notu arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?
8. Derse giren öğretmenin cinsiyeti arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?
9. Bilsem'e giriş alanı arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

1. 3. Araştırmanın Amacı ve Önemi:

Ülkemizde üstün veya özel yeteneklilerin Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili ilişkileri bugüne kadar bütün boyutlarıyla araştırılmış değildir. Yapılan alan yazın taramasında üstün yeteneklilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları ile ilgili yeterli çalışma bulgularına sahip değiliz.

Bu araştırma ile üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişki çeşitli değişkenler açısından değerlendirilerek üstün veya özel yetenekli öğrencilere yönelik Sosyal Bilgiler öğretiminde karşılaşılan sorunların çözümüne yardımcı olunması hedeflenmektedir.

1. 4. Araştırmanın Varsayımları:

Araştırmanın temel varsayımları şunlardır:

1. Sosyal Bilgiler tutum ölçeği ile belirlenen görüşler öğrencilerin kendi görüşleridir.
2. Araştırma sırasında öğrenciler ölçeği içtenlikle yanıtlamışlardır.
3. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin birinci dönem notları objektif ve bilimsel ölçütlere göre değerlendirilmiştir.

1. 5. Araştırmanın Sınırlılıkları:

Araştırma İzmir ve Manisa Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden üstün veya özel yetenekli öğrencilerle sınırlı tutulmuştur.

1. 6. Tanımlar:

Zeka: Kişinin anlama, kavrama, öğrenme kapasitesidir (Vural, 2004).

Zeka bölümü (ZB): Zeka testi uygulanan çocuğun aldığı puanlardan elde edilen zeka yaşı ile takvim yaşının oranlamasının yüzle çarpımından elde edilen sayıdır.

Tutum: Bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan eğilimdir (Smith, 1968'den akt. Kağıtçıbaşı, 2005:102).

Sosyal Bilgiler: İlköğretim okullarında iyi birer vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi beceri ve tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir okul programıdır. (Erden, 1996:8).

BÖLÜM II

ALAN YAZIN TARAMASI VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2. 1. Zeka

Sosyal Bilimler alanındaki en soyut kavramlardan biri olan zeka için literatürü incelediğimizde birbirinden farklı tanımlarla karşılaşırız. Zeka eğitimciler göre öğrenme yeteneği, biyologlara göre çevreye uyum sağlama yeteneği, psikologlara göre ise akıl yürüterek sonuca ulaşma yeteneğidir(Yıldırım, 2003). Gerçekten zeka tanımını güçleştiren en önemli nokta onun soyut bir kavram olmasıdır.

Genel tanımlaya göre zeka, kişinin anlama, kavrama, öğrenme kapasitesidir. Zihinsel performansı gösterir (Vural, 2004:3).

Kavramlar ve algılar yardımıyla soyut ya da somut nesnelere arasındaki ilişkiyi kavrayabilme, soyut düşünme, muhakeme etme ve bu zihinsel işlevleri uyumlu şekilde bir amaca yönelik olarak kullanabilme yetenekleri zekâ olarak adlandırılmaktadır¹.

Zekâ gelişiminde kişinin doğuştan getirdiği potansiyel, kalıtım ve içinde bulunulan çevre önemli rol oynar. Ayrıca aile ortamının da zihinsel gelişmeyi önemli ölçüde etkilediği istatistiklerle gösterilmiştir (Tunçdemir, 2004).

Zekâ insan beyninin karmaşık bir yeteneğidir (Dağlıoğlu, 1995). Yani zihnin birçok yeteneğinin uyumlu çalışması ortaya çıkan bir yetenekler bileşkesidir. Zekâ, zihnin algılama, bellek, düşünme, soyutlama, öğrenme gibi birçok işlevini içerir.

---

¹ www.tzv.org.tr

2. 2. Zeka'yı Etkileyen Faktörler

Geçmiş dönemlerde eğitim alanında “mademki herkes insandır, herkes aynı şeyi yapmalıdır” şeklinde bir görüş bulunmaktaydı. Ancak psikolojik çalışmalar ile insan zekasının yapısı anlaşılmaya başlandıkça bu görüş ortadan kalkmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda görülmüştür ki; her insanın öğrenme, anlama ve iş yapabilme yetenekleri birbirlerinden farklıdır ve herkesten her alanda aynı başarı beklenmemelidir. Kişilerin zekalarındaki farklılıkların nedeni olarak iki faktör gösterilmektedir.

- Kalıtım
- Çevre

Yörükoğlu'na göre zeka doğuştan gelir ve büyük ölçüde kalıtımın etkisiyle beslenir. Çocuğun zeka gücü annesiyle babasının zeka ortalamasına yakındır, biraz altında, biraz üstünde olabilir (Yörükoğlu, 1992:106).

Konuşma ve aritmetik gibi bazı yetenekler kalıtımla geçer, yani soydan gelir (Nicholas ve Vanderberg 1965, aktaran Akboy 1993). Nitekim zeka kalıtım ilişkisini gösteren korelasyonun 0.60 ile 0.80 arasında değişmekte olduğu sosyal ilişkilerin etkisi kaldırıldıktan sonra bu oranın 0.48'e kadar düştüğü araştırmalarla ortaya konulmuştur (Akboy, 2000: 80).

Zekayı çeşitli çevresel faktörlerde etkilemektedir. Bunlar anne karnındaki nedenler, doğum sırasındaki nedenler, travmalar, ateşli hastalıklar, eğitim, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi gibi. Ancak çocuğun zekası çevrenin etkisini aşabilmektedir. Çocuk ne kadar çok zekiyse çevrenin etkisi o kadar azalmaktadır (Akboy, 2000).

Sonuç olarak, zeka gelişiminde bireyin doğuştan getirdiği potansiyel, kalıtım ve içinde bulunulan çevre önemli rol oynar. Ayrıca aile ortamının da zihinsel gelişmeyi önemli ölçüde etkilediği istatistiklerle gösterilmiştir (Tunçdemir, 2004).

2. 3. Zeka'nın Ölçülmesi

Önceki bölümde belirttiğimiz gibi zekanın ne olduğu ve nasıl tanımlanması gerektiği konusu uzun yıllardan beri birçok eğitimci ve psikoloğun ilgi alanını oluşturmaktadır. Bununla birlikte zekanın ölçülmesi içinde birçok çalışma yapılmış ve farklı zeka testleri geliştirilmiştir. Ölçmede belirli yaşlarda bazı davranışları yapan kişilerin ortalama tepkileri ölçüt olarak kullanılır. Her yaş döneminin davranışları farklı olduğundan değişik yaşlarda zeka düzeyini belirlemek için, değişik ölçütler kullanılması gereklidir. İlköğretim çağındaki bir bireyin zekasını ölçmede kullanılan bir ölçme aracı, yetişkin bireyin zekasını ölçmede işe yaramaz. Zeka'nın ölçülmesindeki ana neden, zekayı temel öğelerine ayırarak incelemektir.

Ancak zeka kesin çizgileri olmayan kabataslak bölümlere ayrılabilir. Ağırlık boy gibi ölçülemez. Değişmeyen bir sayı da değildir (Cansev, 1982).

İlk zeka testi Alfred Binet ve Dr. Simon tarafından İlkokul çağındaki başarısız olma riski taşıyan çocukları belirlemek amacıyla 1905 yılında geliştirilmiştir. Daha sonra Lewis Terman ABD'de bu testi geliştirdi ve test "Stanford Binet Testi" olarak adlandırıldı, test üzerinde 1937 ve 1960'da iki değişiklik yapıldı. Bugün 2–18 yaş çocuklarda en çok kullanılan bireysel zeka testidir (Binbaşıoğlu, 1995). Bu testin ardından birçok farklı test geliştirilmiştir. Bugün özellikle üstün yeteneğin tanınmasında Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği² (WISC-R ve WISC-111) yaygınlık gösterir. Geleneksel Zeka testlerinin ölçtüğü üç yetenek alanı vardır: Sözel, sayısal ve uzay ilişkileri (Akarsu, 2001:9).

Bir bireye uygulanan zeka testinden aldığı toplam puanları zeka yaşını belirler. Zeka ölçüsü birimi olarak "IQ"³ terimi kullanılır. Bireyin zeka bölümü ise şöyle belirlenir:

² Wechsler Intelligence Scale for Children

³ İngilizce "Intelligence Quatient" kelimelerinin baş harfleri

$$\text{Zeka Bölümü} = \frac{\text{Zeka Yaşı}}{\text{Takvim Yaşı}} \times 100$$

Zeka testlerindeki en önemli sakınca şudur. Klasik zeka testleri psikometrik açıdan güvenilir seviyede güvenilir ve geçerli sonuçlar vermekle birlikte, ölçümün yapıldığı sıradaki zeka düzeyini gösterdikleri için zekanın henüz gelişmemiş kapasitesini tam olarak yansıtamazlar. Ayrıca zeka üzerinde etkisi olduğu bilinen birçok değişkeni de (kültürel çevre, sosyo-ekonomik seviye, bireyin teste girdiği andaki ruh hali, motivasyonu, çevresel şartlar vb.) sayısal sonuçlarına yansıtmazlar. Dolayısıyla testlerden elde edilen sonuçları mutlakmış gibi ele almak çok sakıncalıdır. Ancak bireyin zekasının normalden farklı olduğu ve özel eğitim uygulamalarının yapılması gerektiği durumlarda bu testlerin yapılması bir zorunluluktur. Bu durumda da sonuçların çok iyi yorumlanması gereklidir (Bilim ve Teknik, sayı 333:50).

Günümüzde zekanın birbiriyle ilişkili ya da ilişkisiz birçok etmen veya yetenekten oluştuğu kabul edilmektedir. Buna göre zekanın belirli bazı etmenler ele alınarak değerlendirilmesi ve elde ortalama puanın zeka bölümü (IQ) olarak ifade edilmesi yanlış bir uygulamadır. Gerçek bir değerlendirme bu etmenlerin tek tek ele alınmasıyla mümkün olabilir. Bu konudaki en kapsamlı çalışma çoklu zeka kuramını geliştiren Gardner tarafından yapılmıştır.

2. 4. Çoklu Zeka

Daha önceki kısımlarda zeka tanımı yapılırken daha çok geleneksel yaklaşıma göre yapılan tanımlamalara yer verilmiştir. Geleneksel yaklaşım zekayı sözel sayısal ve uzay ilişkileri olarak üç boyutta ele almaktadır. 20. yy'ın ortalarından itibaren Avrupa'da Piaget, Vigotsky, Dabrowski gibi bilim adamlarının zekaya bakışları bütüncül ve gelişimseldir. Örneğin Piaget, zekayı yeni durumlara uyma yeteneği olarak nitelemiştir. Ona göre zeka, algılama, uslama, anımsama gibi zihinsel süreçlerin gelişimi ve etkinlik kazanması olarak tanımlar. 1970'lerden

itibaren gelişim sürecini yeteneklerin incelenmesinde temel alan ABD’li bilim adamları genel bir zeka tanımı yerine çoklu zeka kavramına yakınlaşmış durumdadırlar (Akarsu, 2001:11).

Zekanın çok gruplu olmasıyla ilgili birçok kuram ve model bulunmasına karşın, bugün eğitim dünyasında ve konumuz olan üstün yetenekliler eğitiminde Gardner’ın “Çoklu Zeka Kuramı” temel alınmaktadır bu nedenle bu kuramın açıklanmasında fayda vardır.

Gardner insan zekasının objektif olarak ölçülebileceği tezini savunan geleneksel anlayışı eleştirerek zekanın tek bir faktörle açıklanamayacak kadar çok sayıda yetenekleri içerdiğini ileri sürmektedir (Saban, 2001).

Gardner zekayı;

1. Bir bireyin bir veya birden fazla kültürde değer bulan bir ürün ortaya koyabilme kapasitesi,
2. Gerçek hayatta karşılaştığı problemlere etkili ve verimli çözümler üretebilme becerisi,
3. Çözümüne kavuşturulması gereken yeni veya karmaşık yapıları keşfetme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Gardner’ dan akt. Saban, 2001).

Gözlemlerinden ve bazı beyin araştırmalarının sonuçlarından yararlanan Gardner sekiz tür zeka sıralar:

1. Dilsel/Sözel Zeka: Okuduğunu ve dinlediğini anlama, anlamları ve dilbilgisi kurallarını kavrama, yazılı sözlü ifade gibi becerileri içerir (Akarsu, 2001). Şiir okuma, mizah, hikaye anlatma, gramer bilgisi, mecazi anlatım, benzetme bu zekaya bağlı bazı doğal yeteneklerdir.
2. Mantıksal/Matematiksel Zeka: Tümevarım, tündengelim türü akıl yürütmelere ve sayısal hesaplamaya dayalı zekadır (Akarsu, 2001).

Mantıksal-matematiksel zekası gelişmiş olan kişiler nesnelere belli kategorilere ayırarak olaylar arasında ilişkiler kurarak, nesnelere belli özelliklerini sayısallaştırarak ve olaylar arasındaki soyut ilişkiler üzerinde düşünerek öğrenirler⁴.

3. Mekânsal/Uzaysal/Görsel Zeka: Görsel-uzaysal zekaya sahip insanlar, yer, zaman, renk, çizgi, şekil, biçim, desen gibi olgulara ve bu olgular arasındaki ilişkilere karşı aşırı hassas ve duyarlıdırlar. Görsel zekası güçlü olan bireyler, varlıkları, olayları veya olguları görselleştirerek ya da resimlerle, çizgilerle ve renklerle çalışarak en iyi öğrenirler⁴.
4. Müzik Zekası: Sesleri ayırt edebilme, ritim, tınılama duyarlılığı, melodiyi doğru biçimde duyabilme, beste yapabilme becerileri bu zeka türündedir (Akarsu, 2001).
5. Bedensel /Kinestetik Zeka: bu zekaya sahip kişiler, bir ya da birden fazla spor faaliyeti yapabilme vücutlarını etkili bir biçimde kullanabilme yeteneğine sahiptirler.
6. Sosyal Zeka: Kişiler arası ilişkilerle ilgili zeka türüdür. Çevrelerinde bulunan insanların duygularını, ilgilerini, isteklerini ve ihtiyaçlarını anlama, ayırt etme ve karşılama oldukça başarılıdırlar. Sezgileri güçlüdür. Sosyal zekası güçlü olan kişiler bir grup içerisinde grup üyeleri ile işbirliği yapma, onlarla uyum içinde çalışma ve bu kişilerle sözlü veya sözsüz iletişim kurma gibi alanlarda oldukça etkilidirler.
7. Benlik Zekası: Bireyin kendini tanıması, güçlü ve zayıf yönlerinin farkında olması bu zeka türüne ait özelliklerdir. (Akarsu, 2001).
8. Doğa Zekası: Kayalar ve çimlerle flora ve fauna çeşidi de dahil olmak üzere, bitkileri, mineralleri, hayvanları, dünyayı, dağları, denizleri,

⁴ <http://www.esentepe.k12.tr/cokluzeka.htm>

mevsimleri vb. tanıma ve sınıflandırma yeteneğidir. Bu tür zekaya sahip olanlar doğa duyarlılığı geliştirir. Doğaya katkıda bulunmak ister. Toprakla hayvanlarla uğraşmayı, bitki yetiştirmeyi çok severler.

2. 5. Üstün Yetenek Nedir?

Zeka ölçümlerine yönelik ilk testlerin uygulanmasıyla beraber üstün zekalı bireyleri tespiti yönelik çalışmalarda başlamıştır. Başlangıçta üstün zekalılık olarak adlandırılan kavram son yıllarda zeka kavramındaki yeni yorumlar ve çoklu zeka kuramının yaygınlaşmasıyla yerini üstün yetenekliliğe bırakmıştır.

Bu konudaki ilk tanımlamalardan biri Terman tarafından 1925 yılında yapılmıştır. Buna göre, Terman'ın geliştirdiği Stanford-Binet ölçeğinde

0–70 Z.B. arasındakiler geri zekalı.

70–80 Z.B. arasındakiler tutuk zekalı,

80–90 Z.B. arasına düşenler sınır üstü ya da tutuk normal,

90–110 Z.B. arasına düşenler normal zekalı,

110–120 Z.B. arasına düşenler üstün zekalı,

120–140 Z.B. arasına düşenler çok üstün zeka,

140 Z.B. ve yukarısı deha ve deha çevresinde olanlar (Enç, 2005:92-93).

Ancak buradaki yüksek zeka bölümü gibi tek ölçüte bağlı tanımlar, yerini zamanla çoklu ölçüte dayalı tanımlara bırakmıştır. Bunda ise en büyük pay ABD Eğitim Komisyonu'nun önerdiği tanımdadır (Davaslıgil, 1990). Bu tanıma göre;

“Seçkin yeteneklerinden dolayı, yüksek seviyeli iş yapmaya yeterli olduğu, bu alanda profesyonel olarak bilinen kimseler tarafından belirlenmiş çocuktur. Bunlar kendilerine ve topluma katkıda bulunabilmeleri için, normal okul programlarının ötesinde farklılaştırılmış eğitim programları ve hizmetlerine gereksinme duyan çocuklardır. Bu çocuklar saptanan alanların biri, birkaçı veya bunların birleşmesinden oluşan bir bütünlük içinde yüksek başarı gösterirler ve gizli güçlere sahiptirler.”

Ülkemizde 1991 yılında M.E.B tarafından düzenlenen I. Özel Eğitim Konseyi'nde ABD Eğitim Komisyonu'nun tanımına benzer bir tanım kabul edilmiştir.

“Üstün yetenekli çocuk, genel ve/veya özel yetenekleri açısından, yaşlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği konunun uzmanları tarafından belirlenmiş çocuklardır.”

ABD’de 1994 yılında öne sürülen daha yeni bir tanım ise şöyledir:

“Zihinsel, yaratıcı, artistik veya liderlik kapasitesiyle ilgili alanlarda veya özel akademik alanlarda veya özel akademik alanlarda yüksek performans yeterliliği gösteren ve yeterliklerini tam olarak geliştirebilmeleri için genellikle okul tarafından sağlanmayan hizmetler veya etkinliklere gereksinim duyan öğrenciler, çocuklar veya gençler anlamına gelir⁵.”

Ülkemizde üstün yeteneklilerin eğitimleri amacıyla kurulmuş olan Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi’ne göre üstün yeteneklilik şöyle tanımlanmaktadır.

“Üstün veya özel yetenekli çocuk, özel akademik alanlarda veya zekâ, yaratıcılık, sanat ve liderlik kapasitesi yönüyle yaşlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren ve bu tür yeteneklerini geliştirmek için okul tarafından sağlanamayan hizmet veya faaliyetlere gereksinim duyan çocuktur” (Bilsem Yönergesi, 2001).

Günümüzde üstün yeteneklilik kavramında Renzulli’nin yapmış olduğu tanım büyük ölçüde kabul görmektedir. Renzulli’ye göre üstün zeka veya üstün yeteneklilik insan yapısındaki üç temel öğenin etkileşiminden ortaya çıkmaktadır (Renzulli, 1986: 55).

- 1- Genel zeka gelişiminde ortalamanın üstünde olmak, normalin üzerinde bir yeteneğe sahip olmak (yetenek).

---

⁵ 1.Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Durum Tespit Komisyonu Ön Raporu, 2004: 18

- 2- Problemlere farklı açılardan yaklaşarak, yaratıcı çözümler üretebilme becerisi (yaratıcılık).
- 3- Üzerine aldığı bir işi başından sonuna kadar götürebilecek yüksek motivasyona sahip olma (motivasyon).

Bütün bu özelliklerin yanında güçlü bir benlik ve sezgi gücüne sahip olma, kendini olumlu algılama, kişisel çekicilik ve cesaret gibi kişilik özelliklerinin yanında, uygun sosyo-ekonomik ve kültürel seviye, ilgi alanlarının yeterince uyarılması, çevrede olumlu modellerin bulunması gibi çevresel etmenlerde bireyin üstün olma özelliği kazanmasında etkili olabilir (Dağlıoğlu, 1995: 14).

2. 6. Genel Yetenek ve Özel Yeteneklilik Nedir?

Üstün yetenekli bireyleri tanımlarken dikkat çeken bir nokta yeteneğin genel ve özel yetenek gruplarına ayrılmış olmasıdır.

Önceki bölümde Renzulli'nin üstün yeteneği tanımlarken üç temel insan özelliğinin birleşiminden oluştuğu üzerinde durduğumu belirtmiştik. Renzulli tanım kümesindeki birinci madde olan yeteneği ikiye ayırmıştır.

- a) Genel yetenek
- b) Özel yetenek

Renzulli genel yetenek olarak yüksek düzeyde soyut düşünme, sözel ve sayısal usa vurma, uzaysal ilişkiler, bellek ve sözcük dağarcığının büyüklüğü, çevrede karşılaşılan yeni durumlara uyum gösterme ve onları şekillendirme, bilgi işlemin otomatik hale gelmesi, yeni bilgilerin hızlı kazanımı ayrıca sağlıklı ve seçici olarak hatırlanması gibi özellikleri belirtmektedir (Renzulli, 1986).

Yine Renzulli'ye göre özel yetenekler ise genel yeteneklerin çeşitli birleşimlerini, özel bilgi alanlarına veya sanat liderlik, yönetim v.b performans alanlarına uygulayabilme kapasitesidir (Renzulli, 1986).

Ülkemizde şu anda üstün yeteneklilere yönelik en yaygın resmi eğitim kurumu olan Bilim ve Sanat Merkezleri için öğrenci tanılması yapılırken genel yetenek ve özel yetenek grubundan öğrenciler ayrı ayrı değerlendirmeye alınmaktadır. Burada genel yetenek ile belirtilen öğrenciler zihinsel performansları yüksek olanları (IQ'leri 130 ve üstü olanlar), özel yetenek grubundaki öğrenciler ise sanat alanlarında (dil sanatları, resim, müzik) yetenekli olanları içermektedir.

Buraya kadar yapılan açıklamaları ve tanımları incelersek iki yetenek alanından başka da alanlar olduğu dikkati çeker.

- Başarı ve yetenek testlerinde yüksek performans gösterilen özel akademik yetenek.
- Yaratıcı ve üretici düşünmeye sahip olmayı ifade eden yaratıcı ve üretici düşünme yeteneği.
- Topluluğa ait kararlarda tek başına veya gruplar halinde yönlendirmeyi belirten liderlik yeteneği
- El sanatları ve alet kullanma becerilerini de içine alan spor dallarında yetenekliliği ifade eden psiko-motor yetenek.

Birey bu yetenek alanlarının sadece birinde etkili olabileceği gibi birden fazla yetenek alanında da başarılı olabilir (Dağlıoğlu, 1995: 20–21).

2. 7. Üstün Yetenekli Çocukların Özellikleri

Şimdiye kadar incelediğimiz bütün kaynaklarda ortak olan bir nokta vardır, o da zekanın tek başına üstün yetenekli çocuğu (ya da öğrenciyi) normal çocuktan ayırt edemeyeceğidir. Zekanın yanında farklı bazı özelliklerinde gözlenmesi gereklidir.

Bu konudaki en önemli çalışmayı ABD'li psikolog Terman yapmıştır. Terman araştırmalarına 1921'de başlamıştır. Terman çalışmaları sırasında 1528 üstün zekalı çocuk tespit edilmiştir. Terman tespit ettiği öğrencileri 1945 yılına kadar izleyip düzenli aralıklarla değerlendirmiş okul ve normal yaşamlarını incelemiştir.

Bu bulgularını da 1947 yılında dört cilt halinde yayınlamıştır (106. Avrupa Semineri, 2004).

Üstün yetenekli çocukların özellikleriyle ilgili birçok liste oluşturulmuştur. Örnek olarak Ataman (1998), üstün yeteneklilerle ilgili şu özellikleri belirtir: Bedensel veya genel gelişim özellikleri, yaratıcılık özellikleri, öğrenme özellikleri, liderlik özellikleri, güdüsel özellikler.

Akarsu'ya göre listelerin farklı ve çok sayıda olmasının nedeni olarak aşağıdaki maddeler sayılabilir;

- Yetenek tanımı ve ortaya çıkış biçiminin kültürlere göre farklılık göstermesi,
- Yaş grupları,
- Cinsiyet,
- Coğrafi koşullar,
- Ailenin sosyo-ekonomik durumu (Akarsu, 2001).

Çağlar üstün yeteneklilerin özelliklerini beş başlık altında toplar⁶:

1. Bedensel özellikler,
2. Zihinsel özellikler,
3. Sosyal özellikler,
4. Kişilik özellikleri,
5. Mesleki özellikler (Çağlar, 2004).

2. 7. 1. Bedensel özellikler:

- Doğumlarında normal çocuklardan daha ağır ve uzun doğarlar.
- Erken diş çıkarabilirler (Ataman, 2004).
- Akranları ve normal çocuklardan daha erken konuşurlar ve yürürler
- Bedensel sağlıkları çok iyidir. Sağlıklarını iyi korurlar.
- Bedensel enerjileri yüksek ve hareketlidirler (Akarsu, 2001).

---

⁶ Özellikler maddelenirken sadece Çağlar'ın değil diğer araştırmacıların bulgularından da yararlanılmıştır

- Omuz ve kalçalarının daha geniş ciğerlerinin daha kuvvetli olduğu gözlenmiştir (Çağlar,2004).
- Genelde daha kuvvetli, daha hızlı ve koordinasyon gerektiren çalışmalarda tepkileri daha hızlıdır (Davaslıgil, 2004).

2. 7. 2. Zihinsel özellikler:

- Zihinsel faaliyetleri çok yüksek ve süreklidir.
- Bilgi kazanmaya karşı çok isteklidirler.
- Kelimeleri doğru kullanırlar, akıcı konuşurlar, kelime hazineleri zengindir.
- Akranlarına göre olukça karmaşık ve uzun cümleler kurarlar (Ataman, 2004).
- Bilgilerini kolayca aktarabilirler.
- Zekice tasarımlar yapabilirler.
- Bilginin nedenlerini detayları ile öğrenmeye çalışırlar.
- Karmaşık algı, kavram ve tepkilere sahiptirler.
- Aynı anda birkaç işi bir arada yapabilirler (Akarsu, 2001).
- Soyut düşünmeye akranlarından erken başlama.
- Çalışma yöntemlerinde en ekonomik yolları deneyerek bulurlar.
- Zaman ve enerjilerini ekonomik olarak kullanabilirler.
- Dikkat alanları çok geniş ve süresi de uzundur (Ataman, 2004; Çağlar, 2004).

2. 7. 3. Sosyal Özellikleri:

- Yüksek derecede toplumsal duyarlığa sahiptirler.
- Karşılarındaki kişilerin duygularını, düşüncelerini ve arzularını kestirebilme yeteneğine sahiptirler.
- Uzun süreli dostluklar kurabilirler. Güvenilir kişiler olarak bilinirler.
- Mizah duyguları gelişmiştir.
- Yüksek ahlaki özelliklere sahiptirler.
- Yüksek adalet duygusuna sahip olma.
- Genellikle kendi yaşlılarından büyüklerle arkadaşlık ederler.
- Grup içinde popüler bireylerdir.
- Yeni sosyal durumlara kolayca uyum sağlayabilirler.

- Çevrenin sosyal değerlerini çabuk kavrar. Davranışlarını düzenler
- Karşılaştıkları sosyal problemlere, uygun çözüm yolları üretebilirler.
- Toplumsal kural ve düzenlemeleri, kişisel güvenlik kaynağı olarak görürler.
- Başkaları ile kolayca işbirliği yaparlar.

2. 7. 4. Kişilik Özellikleri:

- Kararlı bir hayatları vardır, sakindirler.
- Akranları ile ilişkilerinde daha etkili ve olgundurlar.
- Başkalarını olumlu ve verimli davranışlar göstermeye teşvik ederler.
- Sempatiktirler. Başkaları tarafından kolayca kabul edilebilirler.
- Sabırlı ve kararlıdır.
- Alçak gönüllüdürler. Başkalarına mütevazî yardımlar yapmaktan hoşlanırlar.
- Yüksek düzeyde, ahlak anlayışları vardır.

2. 7. 5. Mesleki Özellikler:

Bu konuyla ilgili olarak Terman 1920 ile 1945 arasında tespit ettiği yaklaşık 1500 üstün yetenekli öğrenciyi okul ve iş yaşamlarında takip etmiştir. Sonuçlara mesleki açıdan baktığımızda şunlar görülmüştür:

- %90'nın zeka seviyeleri orta yaşlarda da yükselmeye devam ettiği görülmüş.
- % 90'ı üniversiteye girmiş, girenlerin %70'i mezun olmuş
- Mezun olanların %66'sı mezuniyet düzeyinde işlerde kaldılar. Mezunların % 33'ü şeref ödülleri aldılar.
- Orta yaşlarda 800 üstün yetenekli erkekte 67'si kitaplar yayınladı. Bunlardan 46'sı fen, sanat, edebiyat ve beşeri ilimler alanında olmuş, 1400'den fazla fen, teknik ve profesyonel makaleler, 200'den fazla kısa hikayeler, oyunlar yayınlanmış
- 236 kişi geniş ve çeşitli konularda makaleler yayınladı.

Üstün yeteneklilerin daha çok toplumda kabul edilen profesyonel meslekleri tercih ettikleri ve bu mesleklere girmek için gereken ön hazırlıkları yapmakta ve

mesleklerinde başarılı olmak için üstün gayret gösterdikleri görülmüştür. Nitekim yine Terman'ın çalışmasına göre, doktorluk, mühendislik, doktora seviyesinde bilimsel çalışma, fen alanı meslekleri, hukuk vb. meslekleri seçmiş ve başarılı olmuşlardır (Terman, 1947, akt. Enç, 2005:110-115).

2. 8. Üstün Yeteneklilerin Tanınması

Üstün yetenekliler eğitiminin önemli bir kısmını tanılama yani belirleme süreci oluşturmaktadır. Üstün yetenekli çocukların ileride önemli roller oynayacak yetişkinler haline getirilebilmesi için önce, bu çocukların erkenden bulunması ve doğru tanı konulması gerekmektedir.

Sosyal, ekonomik ve kültürel düzeyi düşük ailelerde, azınlık gruplarında, okula gidememiş ya da çok erken ayrılmak zorunda kalmış olanlarda üstün yeteneklerin fark edilmesi daha güç olmaktadır. Hatta okula devam edenler arasında farkına varılmayıp tersine kanılarla damgalanmış, gerçek yetenekleri sonradan ortaya çıkmış olanlar bulunmaktadır. Galton, Churchil, Edison bu gruba verilebilecek en önemli örneklerdendir. Bu bakımdan üstün yeteneklilerin seçimi önemli bir konu olmaktadır (Özsoy vd. 1989: 144–171).

Türkiye’de üstün yeteneklilerin belirlenmesinde öğretmen bildirim, yetenek testleri bireysel zeka testleri, yardımcı testler kullanılmaktadır.

Üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik faaliyet gösteren Bilsen⁷ öğrenci seçimi için her öğretim yılının ekim ayı içinde Bakanlıkça hazırlanan "Gözlem formu"nu, il ve ilçelerde bulunan okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim kurumlarına gönderir. Öğretmenler ve kurullar, üstün veya özel yeteneğe sahip olduklarını gözlemledikleri öğrencileri aday gösterir. Listeler ve formlar, en geç mart ayının sonuna kadar ilgili Bilim ve Sanat Merkezine gönderilir. (Bilsen Yönergesi, Md. 8).

---

⁷ Bilsen: Bilim ve Sanat Merkezleri üstün yetenekli çocuklara okul dışında destek eğitim veren özel eğitim kurumu.

Örgün eğitim kurumlarınca aday gösterilen ilköğretim ve orta öğretim öğrencileri, her yıl mayıs ayında Bilim ve Sanat Merkezi müdürlüklerince belirlenen tarihlerde Bakanlıkça hazırlanan grup testine alınırlar. İlköğretim ve orta öğretimde grup testine alınarak yeterli başarıyı gösteren öğrencilerden;

a- Genel zihinsel yetenek yönünden uygun olanlar, Rehberlik Araştırma Merkezleri uzmanlarınca,

b- Özel yetenek yönünden uygun olanlar, Bilim ve Sanat Merkezi uzmanlarınca bireysel incelemeye alınırlar (Bilsen Yönergesi. Md.10)

Bireysel inceleme ve değerlendirme sonuçlarına göre sıralanan öğrenci listeleri, MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğüne gönderilir. genel müdürlükçe yapılacak değerlendirme sonunda uygun bulunan listeler, onaylandıktan sonra ilgili merkeze gönderilir. Bakanlıkça belirlenen kontenjanlara göre onaylı listelerde yer alan öğrenciler, en yüksek puan alandan başlanarak merkeze kaydedilir (Bilsen Yönergesi, Md. 11).

Tanılamadaki en önemli sorunlardan biri üstün yetenekli bireyler ile sınıflardaki parlak çocukların öğretmenler tarafından karıştırılmasıdır. Bu nedenle üstün yetenekliler ile parlak çocukların genel özelliklerinin bilinmesi önemlidir (tablo 1; sf:18 ve 19).

Parlak Çocuk	Üstün Yetenekli Çocuk
İlgilidir. Sorulara cevap verir. Yanıtları bilir. Dikkatini yoğunlaştırır. Anlamı kavrar. Uyanıktır. Verilen işi tamamlar. İyi fikirleri vardır.	Oldukça fazla meraklıdır. Sorunun ayrıntılarını tartışır. Sorular sorar. Hem zihinsel hem fiziksel olarak katılır. Varsayımlar ortaya atar. Keskin gözlem yapar. Projeler oluşturur. Alışılmamış tuhaf fikirleri vardır.

Parlak Çocuk	Üstün Yetenekli Çocuk
<p>Okuldan hoşlanır.</p> <p>Güçlü belleği vardır.</p> <p>Öğrendiği kadarıyla mutlu olur.</p> <p>Düşünceleri anlar.</p> <p>Kolaylıkla öğrenir.</p> <p>Belli bir sırayla öğrenmekten hoşlanır.</p> <p>Akranlarıyla olmaktan hoşlanır.</p> <p>Bilgiyi özümser.</p>	<p>Öğrenmeden hoşlanır.</p> <p>İsabetli tahminlerde bulunur.</p> <p>Çok fazla özeleştiri yapar.</p> <p>Soyutlamalar yapar.</p> <p>Verilenleri zaten bilmektedir.</p> <p>Karmaşıklıktan hoşlanır.</p> <p>Büyük yaştakileri ve yetişkinleri seçer.</p> <p>Bilgiyi değiştirip uygular.</p>

Tablo 1: Üstün yetenekli (zekalı) çocukla, parlak çocuk arasındaki farklar (Ataman, 2000).

Eğer anne babaları, öğretmenleri ve arkadaşları, bu çocuklara gerekli ilgiyi gösterir, sabırla onları dinler ve motive ederlerse, ruhsal krizlere girmeden kendilerinden beklenen performansı gösterirler. Aksi durumda ilgisizlik, hor görülme ve baskı gibi sebepler yüzünden yetenekleri körelebilir (Karakurt, 2003).

2. 9. Üstün Yeteneklilere Özel Eğitimin Gerekliliği

Eğitimin temel işlevi bireysel yeteneğe işlerlik kazandırarak sahip olunan yeteneği veya yeteneklerin gelişmesini sağlamaktır. Bu durumda zaman zaman bireye göre özel uygulamalar yapılmasını gerektirir. Ancak eğitimde sahip olunan ortak standartlar nedeniyle bireylere ortak özellikler kazandırma ihtiyacı ve eğitim hizmetlerinin topluma yaygınlaştırılması isteği büyük gruplarla öğretim uygulamalarına ortam sağlamaktadır. Bu durumda bireysel yeteneklere göre ortaya çıkan özel ihtiyaçlar karşılanmamaktadır (Durum tespit ön raporu, 2004:21-22).

Bu durum, üstün veya özel yetenekli çocukların yeteneklerinin tümünü kullanmadan başarılı olmalarını sağlamaktadır. Bunun sonucu, öğrenci programa ilgisiz kalmakta, edindikleri bilgi düzeyi, sahip olduğu potansiyelin çok gerisine düşmektedir (Ataman, 1998).

Bu özelliklere sahip çocukların bazıları kendilerine çok basit gelen konuları arkadaşlarının öğrenmelerini beklemekte, bazıları da bu duruma dayanamayıp sınıf ortamında huzursuzluk çıkarmaktadırlar. Çoğu üstün yetenekli çocuk okuldaki bu ortama dayanamaz. Bazı üstün yetenekli çocuklar zihinsel veya sanatsal alandaki yeteneğinden kaynaklanan ihtiyacını ailesinin imkanlarını kullanarak gidermeye çalışmaktadır. Ailesinin imkanı kısıtlı olanlar ise potansiyellerini kullanamamaktadırlar (Gökdere ve Çepni, 2003) Tarihteki bazı üstün veya özel yetenekli kişiler incelenirse bu durum net olarak görülebilir.

- Beethoven’ın müzik öğretmeni onun için “ ümitsiz vaka” dedi.
- Tolstoy başarısızlık nedeniyle okulu bıraktı.
- Newton’un notları çok düşüktü.
- Edison’un öğretmeni onu hiçbir şey yapamayacak kadar aptal buluyordu.
- Werner Von Braun 9. Sınıfta kaldı.

Üstün yeteneklilerin sahip oldukları özelliklerinden dolayı hangi ortamda olursa olsun sivrilip gelişebilecekleri şeklindeki bir yaklaşım bu çocukların beceri ve potansiyelleri ile ortaya çıkaracakları ürünlerden toplum ve insanlığın yoksun kalması anlamına gelecektir. Üstün veya özel yetenekli bireylerin yetenekleri doğrultusunda eğitim almaları eğitimde fırsat eşitliği kavramına da uyan bir yapı sağlayacaktır. Böylelikle tüm bireylere kendi yetenek, ilgi ve kapasiteleri oranında eğitim ve olabildiğince gelişme imkanları sağlanacaktır.(I. Özel Eğitim Konseyi, 1991)

2. 10. Üstün Yeteneklilerin Sayısı

Ülke kalkınmasında doğru kararlar alabilmek için eldeki kaynak durumunun iyi bilinmesi gerekir. Bu kaynakların belki de en önemlisi iyi yetişmiş insan gücüdür. İnsanımıza nitelikli eğitim verebilmek için özelliklerinin de iyi bilinmesi gereklidir. Bu gerçekleşirse bireylerin sahip oldukları potansiyele göre eğitim almaları daha kolay olacaktır. Nüfus verilerinin incelenmesi potansiyel üstün yetenekli sayısının öngörülmesine ve eğitim ortamlarının daha iyi planlanmasına neden olacaktır. Üstün

yeteneklilerin belirlenmesinde Terman'ın ortaya koyduğu üst %2'lik grup günümüzde de kabul görmekte ve değerlendirmelerde dikkate alınmaktadır.

Yaş	Tek Yaş Nüfusu	Üstün Yeteneklilerin sayısı (%2)
00	1 244 675	24 894
01	1 207 394	24 148
02	1 355 898	27 118
03	1 383 296	27 666
04	1 393 559	27 871
05	1 359 862	27 197
06	1 322 625	26 453
07	1 375 196	27 504
08	1 387 449	27 749
09	1 311 485	26 230
10	1 457 105	29 142
11	1 281 189	25 624
12	1 409 971	28 199
13	1 351 492	27 030
14	1 378 899	27 578
15	1 423 514	28 470
16	1 419 839	28 397
17	1 408 685	28 174
18	1 520 995	30 420
Toplam	25 993 128	519 863

Tablo 2: 2000 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre 0-18 yaş arası nüfus durumu ve Ülkemiz genelindeki potansiyel üstün yeteneklilerin sayısı

Ülkemiz nüfusu 2000 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre 67 803 927 kişidir. Sahip olduğumuz nüfus miktarıyla dünyada 15. Avrupa'da 3. sırada yer almaktadır (Atalay, 2004). Nüfusun %38'i 0- 18 yaş grubundadır ve bu yaş grubundaki potansiyel üstün yetenekli sayısı 519 863 kişidir, bu bireylerin hepsinin özel eğitim alması durumunda ülkemize her alanda nasıl bir katkı sağlayacağı ortadadır. Şöyle ki, ABD, Kanada ve Avustralya'da geçerli normlara göre IQ derecesi 145–159 aralığında olan bir bireye 10000'de 1 bireyde rastlanırken IQ derecesi 160–179 arası olan bir bireye 1 milyonda 1 rastlama ihtimali vardır. Dahi derecesinde 180+ IQ' ye sahip bireye rastlama ihtimali milyonda 1'den daha azdır⁸. Bugün gelişmiş olan devletlerin bazıları üstün yetenekli eğitime çok büyük, yatırımlar yapmakta, üstün

⁸ <http://www.3bc.sympatico.ca>

yeteneklileri milli servet olarak görmekte (İsrail) ve yetişkinlikte bile üstün yetenekli bireyleri tespit etmeye yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Ülkemiz ölçeğinde, orana bağlı olarak üstün yetenekli sayısı belirlenirken, kırsal nüfusla kentsel nüfusun durumunu da dikkate almak gereklidir. Bunun nedeni de ülkemizde 0-18 yaş arası eğitim çağındaki nüfusun yaklaşık % 37'sinin kırsal kesimde bulunması ve eğitim olanaklarının kırsal alanların bazılarında yetersiz olmasıdır. Üstün yetenekli öğrencileri belirlemek için yapılan taramalar daha çok kentsel yerleşimlerin olduğu alanlarda yapılmaktadır. Ancak tablo 3 incelenirse kırsal kesimde de hiç göz ardı edilemeyecek bir potansiyel olduğu görülür.

Yaş	Tek Yaş Nüfusu	Üstün Yeteneklilerin sayısı (%2)
00	461 911	9 238
01	452 550	9 051
02	516 713	10 334
03	526 635	10 532
04	532 895	10 658
05	516 758	10 335
06	498 377	9 968
07	510 027	10 201
08	518 451	10 369
09	474 609	9 492
10	548 251	10 965
11	466 099	9 322
12	517 837	10 357
13	493 264	9 865
14	496 623	9 933
15	510 751	10 215
16	495 271	9 905
17	470 559	9 411
18	517 891	10 358
0-18 Toplam	9 525 472	190 510

Tablo 3: 2000 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre kırsal yerleşimlerdeki potansiyel üstün yeteneklilerin sayısı

Tablo 3 ve 4 hazırlanırken kırsal ve kentsel nüfus ayrımında 2000 yılı genel nüfus sayım sonuçlarına göre nüfusu 10000'e kadar olan yerleşimler kırsal, 10000 ve

üzerinde nüfusa sahip yerleşimler ise kentsel yerleşimler olarak tanımlanmış (Göney, 1977) ve yorumlarda bu nüfusa göre hareket edilmiştir.

Yaş	Tek Yaş Nüfusu	Üstün Yeteneklilerin sayısı (%2)
00	782 764	15 655
01	754 844	15 097
02	839 185	16 784
03	856 661	17 133
04	860 664	17 213
05	843 104	16 862
06	824 248	16 485
07	865 169	17 303
08	868 998	17 380
09	836 876	16 738
10	908 854	18 177
11	815 090	16 302
12	892 134	17 843
13	858 228	17 165
14	882 276	17 646
15	912 763	18 255
16	924 568	18 491
17	938 126	18 762
18	1 003 104	20 062
0-18 Toplam	16 467 656	329 353

Tablo 4: 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre kentsel yerleşimlerde potansiyel üstün yetenekli sayısı

2. 11. Üstün Yetenekliler Eğitiminin Tarihi

Üstün yeteneklilerle ilgili eğitim faaliyetlerinin başlangıcı antik çağda Platon'a (Eflatun) kadar götürülebilir (Enç, 2005). Platon "Devlet" adlı eserinde üstün yeteneklileri "altın çocuklar" olarak adlandırmış ve eğitim kurumlarının birinci hedefinin devleti yönetecek mayası altından olan üstün yeteneklilerin adım adım seçilip yetiştirilmesi olduğunu belirtir. Platon'a göre böyle kişilerin zengin yada fakir olmasının önemi yoktur. Önemli olan yüksek ahlak ve bilgeliğe sahip kişilerin yönetime gelmesidir.⁹

⁹ Devlet (Platon), 1995 Çev. Sabahattin Eyüboğlu.

Enç'e göre (2005), Avrupa'da Aydınlanma Çağı'ndan itibaren kurulan okullar bu görüşlerin etkisinde kalmıştır. Ancak bu okullara varlıklı ailelerin çocukları gidiyordu. Bu okullar Fransa ve Almanya gibi ülkelerde "Lyceom, Gymnasium, Gramar School" gibi adlarla anılmışlar ve bu okullarda başarısız olanlar daha 3.-4. sınıftan itibaren ayrılmışlar. Daha sonraki dönemlerde ayrı okullara alınmışlardır (Enç, 2005:201). Yine Enç'e göre bu okullarda bir çeşit üstün yetenekliler eğitimi yapılıyordu.

Üstün yetenekliler eğitimine yönelik asıl çalışmalar XX. yy başlarından itibaren yapılan denemelerle başlamıştır. Bu konuda öncülük Almanya ve ABD'de olmuştur. Konuyla ilgili olarak 1913 yılında Almanya'da anne babanın sosyo-ekonomik durumu ve oturduğu bölge dikkate alınmadan üstün yeteneklilere özel sınıf uygulaması denenmiş, 1917'de "yetenekliler okulu" açılmıştır. ABD'nin değişik eyaletlerinde deneysel olarak farklı çalışmalar yapılmıştır (Enç, 2005: 206).

Üstün yetenekliler eğitiminde 1957 yılı önemli bir tarihtir. Bu tarihte SSCB uzaya ilk yapay uyduyu göndermiştir. Batılı ülkeler bu durumun ardındaki nedenleri sorgulayınca, bu ülkenin üstün yetenekliler eğitimine büyük önem verdiği gerçeğiyle karşılaşmışlardır. Bu tarihten sonra da üstün yetenekliler eğitiminde kurumsal, eğitim programları ve tanılama boyutlarında hızla yeni uygulamalara geçilmiş ve bunun sonucunda gerek ayrı gerekse birlikte eğitim şeklinde (özellikle ABD'de) tüm üstün yeteneklilere ulaşacak bir eğitim yapısı oluşmuştur (Ataman, 1998:181-182).

Son otuz yılda yapılan en önemli çalışmalardan biri ABD'de hazırlanmış olan "Marland Raporu'dur." 1972 yılında hazırlanan rapor üstün yeteneklilerin eğitiminde büyük bir etki yapmıştır, çünkü ilk defa üstün yetenekli çocukların yetenek alanlarına göre tanımlanması söz konusu olmuştur. Buna göre üstün yetenekli öğrenciler şu gruplarda belirlenmektedir:

- Genel zihinsel yetenek
- Özel akademik yetenek
- Yaratıcı düşünme yeteneği
- Liderlik yeteneği

- Görsel yada gösteri sanatlarında yetenek
- Psiko-motor yetenek

Günümüzde alınan kararlar ve yapılan uygulamalarda bu raporla alınan kararların etkisi olduğu kaynaklarda vurgulanmaktadır¹⁰.

Son yıllarda Avrupa'da üstün yetenekliler eğitimi konusundaki çalışmalar daha sistemli ve resmi yapılmaya başlamış konu Avrupa Parlamentosu'nun özel oturumuyla ele alınmıştır. 7 Ekim 1994 tarihli Avrupa Konseyi Parlamenterler Toplantısında alınan tavsiye niteliğindeki kararlar özetle:

Parlamenterler Konseyi eğitimin bir insan hakkı olduğunu yeniden onaylamıştır. Özel ihtiyaçları olan ve azınlık durumundaki üstün yetenekli çocuklar için özel düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu, bunun içinde yapılması gerekenleri şöyle sıralanmıştır.

- Üstün yeteneklilerin sahip oldukları potansiyeli geliştirebilecek eğitim olanakları sağlanmalı.
- Üstün yetenekliliği belirleyecek yeterli ölçüm araçları sağlanmalı.
- Özel eğitimde bir gruba verilen ayrıcalık diğer bir grubun zararına olmamalıdır.

Ayrıca şu konular yine aynı tarihli toplantıda soru haline getirilerek tartışmaya açılmıştır.

- Kanunlar bireysel yeteneklerin farkında olmalı.
- Öğretmen yetiştiren programlar (formasyon programları dahil) üstün yetenekli çocukları ayırt etmek için bazı stratejiler içermeli.
- Üstün yetenekliler konusundaki bilgi, bu çocuklarla uğraşanlar için (aile, öğretmen, doktor, sosyal çalışmacılar vs.) kolay elde edilebilir olmalıdır.
- Üstün yetenekli çocukları etiketlendirmenin yaratacağı içsel tehlikeyi ve topluma vereceği zararları önlemek için üstün yetenekliler için öngörülen bütün özel koşullar sağduyu ile yönetilmelidir¹¹ (106. Avrupa Semineri 2004)

¹⁰ www.tki.org.nz; www.nytimes.com

¹¹ http://digim.meb.gov.tr/UA_ORGUTLER/DUYURU/AK/Rapor_GTurksever.pdf

2. 12. Bazı Ülkelerde Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi

Dünyadaki bazı ülkeler üstün yetenekliler eğitimi konusuna çok büyük önem vermekte hatta ulusal öncelik haline getirmiş durumdadır. İsrail, Rusya (SSCB), ABD, Çin son yıllarda yüksek zeka ve mucitlik testleri geliştirerek bu testlerle toplumlarını sistematik olarak taramış ve üstün yeteneklilerin eğitimi için özel okullar ve üniversiteler yapılmış veya görevlendirilmiştir. (Durum tespit raporu, 2004:46). Çeşitli ülkelerde yapılan uygulamalar şöyledir:

ABD'de 1958 yılında çıkarılan özel bir yasayla üstün yetenekliler eğitimi konusunda atılım yapılmıştır¹². Günümüzde ABD gerek eyaletler gerekse federal düzeyde üstün yetenekliler eğitiminin en çok tartışıldığı kuram ve modellerin geliştirildiği ve birçok uygulamanın yapıldığı ülke durumundadır. Bu ülkede hızlandırma, sınıf atlama, ders atlama, kredilendirme, ortaokul, lise veya üniversiteye erken başlama vb benzeri türde birçok uygulama yapılmaktadır (Akarsu, 2001:32).

Rusya: 1950'li yıllarda SSCB döneminde Nobel ödüllü iki bilim adamının kurduğu iki farklı tür okulla üstün yetenekliler eğitimi başlamış, birinci tür okullar bulunduğu bölgenin tüm ortaokul öğrencileri arasından matematik, fizik, kimya, biyoloji ve informatik dallarından ayrı ayrı seçilen ve lise düzeyinde eğitim alan öğrencilere yöneliktir. Bu okullar Moskova, Leningrad, Kiev, ve Novosibirsk'teki üniversite yerleşkelerinde kurulmuştur. Okullarda üniversitelerdeki bilim adamları da dersler vermişlerdir.

İkinci türdeki okullarda yabancı dil, müzik, folklor, edebiyat ve felsefe eğitimi yoğunlaşmış. Sovyet dünyasının bilim ve sanattaki ünlü birçok ismi bu okullarda yetişmiştir (Akarsu, 2001:33).

İsrail: Konunun en çok ciddiye alındığı ülkelerden biridir. Üstün yetenekliler eğitimi konusu ulusal öncelik olarak görülür ve ülkenin en önemli zenginliğinin

---

¹² www.gifted.uconn.edu

yetenek olduğu görüşü yaygındır. 70’li yıllarda eğitim bakanlığı bünyesinde Üstün Yetenekliler Müdürlüğü kurulmuştur, bu kurum ülkedeki çalışmaları kontrol ve koordine eder. “Ofek” adında bir özel okulda eğitim gören ve geleceğin Einstein’ı olarak gösterilen, Dan Glük, 5 yaşında iken İsrail hükümetine yazdığı bir mektupta Filistin sorunun çözümü için ayrıntılı bir barış planı teklif etmişti(Durum tespit raporu, 2004:46). Bu ülkede üstün yeteneklilik her yaşta belirlenmeye çalışılır. Öğrenim hayatı sırasında gözden kaçan üstün yetenekliler askerlik eğitimi sırasında yapılan taramalarla tespit edilerek eğitim verilir (Milgram, 2000; akt. Akarsu, 2001:37).

Almanya: Bu ülkede yapılan çalışmalar XX. yy’ın başına kadar uzanır. 1913 ve 1917 yıllarında konuyla ilgili iki okul açılmıştır. II. Dünya Savaşı dönemine kadar ABD ile birlikte bu konuda başı çeken ülkelerden biri olmuştur (Enç, 2005). Savaştan sonraki dönemde konu biraz gerilemiş, 70’li yıllardan itibaren yeniden ivme kazanmıştır. 1978’de Alman Üstün Yetenekli Çocuklar Derneği kurulmuştur. Almanya’da Alman hükümetinin mali açıdan çok desteklediği Avrupa Üstün Yetenekliler Konseyi (European Council for High Ability) etkili çalışmalar yapmaktadır (Akarsu, 2001:35).

İngiltere: Bu ülkede devlet okullarıyla birlikte özel okullardaki eğitimde yaygındır. Öğrencilerini seçerek alan ve üstün yetenekliler için ayrıca hızlandırma ve farklılaştırma uygulamaları yapan okullar vardır. Tamamen üstün yetenekliler için kurulmuş olan iki okul bulunmaktadır (Durum Tespit Raporu, 2004). Ülkede özellikle özel fonlarla desteklenen ulusal yarışmalar yapılmaktadır (Dağlıoğlu, 1995).

Ülkede 1989 yılında ailelerin bir araya gelmesiyle Ulusal Üstün Yetenekliler Derneği (National Association for Gifted Children) kurulmuştur, ayrıca öğretmenlerin yetiştirilmesi ve öğrenme malzemelerinin hazırlanmasında etkin olan Müfredat Geliştirme Ulusal Derneği’de (National Association for Curriculum Enrichment) üstün yetenekliler eğitimini desteklemektedir (George, 1992; akt: Akarsu, 2001).

Azerbaycan: İlkokulda öğretmenleri tarafından gözlenerek yetenekli olduğu belirlenen çocuklar, ilkokuldan sonra yurtdışında yetişmiş uzmanlar tarafından teşhis edilerek özel okullar, özel sınıflar, yaratıcı okul merkezleri ve yaratıcı yaz kampları gibi uygulamalara yöneltilirler. Üstün yetenekli çocuklara eğitim veren öğretmenler Bakü Üniversitesi'nin finanse ettiği 9 aylık kurslara katılırlar (Durum tespit raporu, 2004:43).

Avustralya: Okul öncesi dönemden itibaren yapılan eğitimde yapılan faaliyetler; sınıf ortamında zenginleştirme, farklı okullardan gelen çocuklarla türdeş gruplar oluşturma, okul dışında özel ilgi merkezleri, özel yetenekliler okulları kurma ve ek programlar şeklindedir (Durum tespit raporu, 2004:46).

Bu ülkelerin dışında İtalya, İspanya, Portekiz, Avusturya, Hollanda, Yeni Zelanda'da üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik uygulamalar yapılmaktadır. Örneğin, Yeni Zelanda'da öğrenciler yaşa göre değil ilerleme hızlarına, anlama ve kavrama seviyelerine göre gruplandırılır (Durum tespit raporu, 2004).

2. 13. Üstün Yetenekliler Eğitiminin Türkiye'deki Tarihçesi ve Günümüzdeki Durumu

Üstün yetenekliler eğitiminin tarihinde ülkemizin ayrı bir yeri vardır. Dünyanın belki de ilk sistemli ve en uzun süreli üstün yetenekliler eğitimini Osmanlı İmparatorluğu Enderun okuluyla gerçekleştirmiştir (Akarsu, 2001; Ataman, 2004; Enç, 2005).

II. Murat döneminde kurulup, Fatih Sultan Mehmet döneminde geliştirilen saray okulu Enderun özellikle yükselme döneminde imparatorluğun üst düzey yönetiminin ve idari mekanizmasının işlemesini sağlayacak yöneticileri yetiştirmeye yönelik bir kurumdur.

Enderun'un Eğitim programları medreselerden farklıdır. Enderun'a alınacak öğrencilerde temel esas devşirme usulüyle daha çok Balkanlar'daki Hıristiyan

ailelerden toplanarak gelen acemi oğlanlar içinde en zeki, güzel ve yetenekli görülenlerin saraya alınıp, Enderun'daki acemi oğlanlar koğuşuna yerleştirilmesi ve en basitten başlayarak çeşitli hizmetlerde görevlendirilmesi ve eğitilmesiydi (Akkutay, 2004).

Ancak 17. yy'dan itibaren imparatorluğun tüm kurumları gibi Enderun'da bozulmaya başlamıştır. Buna rağmen kurum etkinliğini 19. yy başına kadar sürdürmüştür. II. Mahmut'tan itibaren önemini kaybetmiş 1909 yılında tamamen kaldırılmıştır (Enç, 1979; Akkutay, 2004). Birçok batılı kaynakta, Osmanlı Devleti'nin altı yüzyıl boyunca devam etmesinin temel nedenini üstün yetenekli çocukları Enderun'a devşirme yöntemiyle seçip orada eğitim verdikten sonra ülke yönetimini bu kişilere emanet etmesi olarak gösterilmektedir (Sumption, 1960; Hildreth, 1966; Kirk, 1972. Akt.:Ataman, 1997).

Osmanlı Devleti döneminde başlatılmış olan bu uygulama daha sonra Cumhuriyet döneminde 1948 yılında İdil Biret Suna Kan Yasası olarak üstünlerin eğitimini yasal güvence altına almada yine diğer ülkelere örnek oluşturacak bir düzenleme haline gelmiştir. Söz konusu yasa 1956'da 6660 Sayılı "Müzik ve Plastik Sanatlarda Olağanüstü Yetenek gösteren Çocuklar Hakkında Kanun"olarak yürürlüğe konmuştur. Bu kanun halen yürürlüktedir. Ancak 1978'den sonra, kanun kapsamına hiç kimsenin alınmadığı gözlemlenmektedir. 1948'den 1978'e kadar ki sürede hemen hepsi Dünya çapında ünlü olan 20'ye yakın sanatçı devlet himayesinde yetiştirilmiştir (Ataman, 1998: 176-182).

Okullar konusunda ilk uygulama 1960 yılında Ankara ilkokullarında denenen "özel sınıf ve türdeş yetenek sınıfları" uygulamasıdır. Bu programda birkaç okuldan seçilen üstün yetenekli çocuklar grubu özel bir programla yetiştirilmiş, ikinci olarak 1964-65 öğretim yılında da "üst özel sınıf" açılması gerçekleştirilmiştir. Bu uygulama Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa ve Eskişehir'de de gerçekleştirilmiştir. Ancak her iki uygulamaya MEB son vermiştir. Ankara'da türdeş sınıf uygulamasından mezun olan çocuklar okulların devamı olmadığı gerekçesiyle Maarif Koleji'ne (TED Koleji) alınmıştır (Dağlıoğlu, 1995:56-57).

Ortaöğretimde üstün yeteneklileri desteklemek amacıyla 1962’de toplanan VI. Milli Eğitim Şurası kararlarına uygun olarak 1964 yılında Ankara Fen Lisesi açılmıştır. Halen ülkemizde 2004 verilerine göre 61 resmi 88 özel 149 fen lisesi çalışmakta ve bu okullarda 19724 öğrenci bulunmaktadır (Durum tespit raporu, 2004). Ataman’a (1998) göre bu okul gerek kadroları gerek öğrenci seçim sisteminin değişmesi ve gerekse donanımlarındaki eksikliklerden dolayı kuruluşlarındaki bilim adamı ve araştırmacı yetiştirme özellikleri yok olduğundan, üstün zekalı çocuklara eğitim veren kurumlar olma özellikleri tartışılabilir konuma gelmiştir.

2002 yılında MEB ile İstanbul Üniversitesi’nin ortak çalışması olan “Üstün Zekalıların Eğitimi Projesi” için İstanbul’da Bayezit İÖO pilot okul seçilmiştir. Bu okulda farklılaştırılmış bir program uygulanması ile üstün yetenekli çocuklar yaşlılarından ayrılmadan bir arada eğitim görmektedirler. Okulun her şubesindeki öğrencilerin yarısı zeka testinden geçen yarısı da normal öğrencilerden oluşur. Uygulamada müfredat zenginleştirmeleriyle öğrencilerin yaratıcılıkları geliştirilmeye çalışılmakta, ayrıca öğrencilerin bir bütün olarak gelişmeleri hedeflenerek duygusal ve sosyal yönden gelişmelerini sağlayacak etkinlikler müfredatla bütünleştirilmektedir (Durum tespit raporu, 2004:59).

Şu anda ülkemizde üstün yetenekliler eğitimiyle ilgili olarak yapılan resmi uygulamaların en yaygını Bilim ve Sanat Merkezleridir. Uygulama 1993 yılında Ankara’da başlamıştır. Bilsem’ler MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne bağlı olarak açılırlar. Bilsem yönergesinde merkez şöyle tanımlanmıştır.

“ Bilim ve Sanat Merkezi, okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim kurumlarına devam eden üstün veya özel yetenekli öğrencilerin örgün eğitim kurumlarındaki eğitimlerini aksatmayacak şekilde bireysel yeteneklerinin bilincinde olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılmış olan bağımsız özel eğitim kurumudur.”(Bilsem Yönergesi Md:5).

Merkezin öğrenci tanılmasındaki görevlerini daha önce açıklamıştık. Burada kısaca uygulanan eğitim programın özüne değinilecektir. Bilsem’lerde yapılan etkinliklerin temelinde proje üretme ve geliştirme çalışmaları yatar. Yöntem olarak öğretmenlerin öğrenciye öğretmesi yerine, öğrencilerin kendi belirleyecekleri projeler içinde kendi çözümlerini uygulamaları ve süreç içinde ilgili konuyu öğrenmeleri modeli uygulanır (Durum tespit raporu, 2004:62). Ülkemizde halen 2005 yılı verilerine göre 25 Bilim ve Sanat Merkezinde 2232 öğrenci ve 253 öğretmen bulunmaktadır¹³.

Buraya kadar incelediğimiz uygulamalara ek olarak, TÜBİTAK, TUBA vb. kuruluşların vermiş olduğu bursları da kapsam içine almak olasıdır.

2004 yılında üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda ülkemizde bir ilk gerçekleşmiş ve I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi İstanbul’da yapılmıştır. Kongrenin amacı ülkemizdeki üstün yetenekli çocuk ve gençlerin eğitimini gündeme getirmek, konuyla ilgili olarak çalışan bilim insanlarını buluşturmak, çalışmalarını özendirmek, Türkiye’nin bu alanla ilgili birikimini ve durum tespitini yaparak toplumsal aklı harekete geçirmek ve bu tür bir eğitimi ülke ölçekli sosyal siyasetin bir parçası haline getirmeye yönelik olmuştur

Sonuç olarak bu kısım kadar incelediğimiz üstün yetenekliler eğitiminin dünyadaki ve ülkemizdeki durumuna bakılacak olursa uygulamada birbirinden farklı modellerin denendiği görülür. Bunları hızlandırma, gruplama, zenginleştirme ve bireysel eğitim şeklinde sıralayabiliriz.

2. 14. Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgiler dersi temelde sorumluluk sahibi vatandaş yetiştirmeyle bağlantılı olarak bilgi, tutum ve becerilerin kazanılmasıyla ilişkili bir derstir. Bu açıdan bireyin toplumla uyumlu yaşamasında oldukça önemli bir role sahiptir. Bu nedenle de sadece tarih veya coğrafya bilgilerinin öğretildiği bir ders değildir. Eğer

¹³ http://orgm.meb.gov.tr/istatistikler/2004_2005/genelsonuctablo.doc

dersin değişik tanımlarını incelersek bahsettiğimiz durumların tanım ifadelerinde yer aldıkları görülecektir.

Erden (1996:8) sosyal bilgileri, ilköğretim okullarında iyi birer vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı olarak tanımlamaktadır.

Doğınay'a (2003) göre ise sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içerisinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerikli demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır.

Barth ve Demirtaş'a (1997:6) göre Sosyal bilgiler asıl olarak bir vatandaşlık eğitim programıdır. Buna göre vatandaşlık eğitim programı, Türk demokratik toplumundaki sorumluluk sahibi vatandaşların görevlerine uygun amaçlar üreten, içeriğini tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularını ilişkilendirerek oluşturan ve yaşam boyu sürecek vatandaşlık becerileri sunan bir eğitim planıdır.

Sönmez'e göre sosyal bilgiler sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilerden oluşur. Bu nedenle sosyal bilgilere disiplinler arası bir disiplin demek mümkündür. (Sönmez,1999:3).

2. 15. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları

Sosyal Bilgiler, insanın temel ihtiyaçlarını, bunları karşılama biçimlerini, toplumsal yaşayışı ve davranışları konu alır. Diğer insanlarla kurulan ilişkinin önemini kavrama, ülkesini ve diğer ülkeleri tanıma, ekonomik yaşamla ilgili bilgi, beceri ve tutum geliştirme Sosyal Bilgiler öğretiminin amaçları arasındadır.(MEB 1998)

Daha önce ele aldığımız bir durumu bu kısımda tekrar etmekte fayda var. Çocuğun zihinsel gelişimi tündengelimden tümevarıma doğrudur. Çocuk bütünü algılar ve onu parçalamaya çalışır. Parçalara ayrıntılara bu yaşta gidemez. Daha sonraki yaşlarda bu ayrıntılara inebilir. Kazandırılacak davranışlar parça parça değil tersine bir bütünlük içinde verilmelidir. Toplumsal yaşamla ilgili istendik davranışlar bir bütünlük içinde sunulursa, öğrencinin zihinsel gelişimine uygun olduğundan daha kolay öğrenme sağlanır (Sönmez,1999). Sosyal Bilgiler dersinin amaçları hazırlanırken bu durumun mutlaka ele alınması gereklidir.

Sosyal Bilgiler dersi için ülkemizde bugüne kadar uygulanan amaçlar, daha çok orta öğretim düzeyindeki tarih coğrafya konularına hazırlık amacıyla alt yapı oluşturulacak şekilde düzenlenmiştir. Böylece içerik çok genişlemiş ve program ezbere dayalı bir hale gelmiştir. Bu durum ise ezber yapmaktan kaçınan üstün yetenekli bireylerin sosyal bilgiler dersine karşı olumsuz bir tutum geliştirmelerine neden olabilir.

Ülkemizde Sosyal Bilgiler programlarında 1926, 1930, 1932, 1948, 1962, 1968, 1993, 1998 yıllarında düzenlemeler yapılmıştır (Sönmez,1999:7). En son değişiklik ise 2005–2006 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulmuştur. Buna göre yeni program, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin mevcut deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşımı önemsemektedir. Bu yaklaşımla öğrenci merkezli, sosyal bilgiler açısından, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır¹⁴.

2. 16. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler İlişkisi

Sosyal bilgiler dersinin tanımını ve öğretimin amaçlarını inceledikten sonra sosyal bilgiler dersinin sosyal bilimler ile olan ilişkisini incelemek gereklidir. Sosyal Bilgiler dersini sadece Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık Bilgileri'nin birleşimi olarak

---

¹⁴ www.ttkb.gov.tr

görmek bize göre doğru bir yaklaşım biçimi değildir. Bu dersin içeriği sosyal bilimlerle ilgili disiplinlerden oluşur. Sosyal Bilimler, Sosyal Bilgiler ilişkisini ele alırken öncelikle Sosyal Bilimlerin çalışma yöntemleri üzerinde kısaca durmak gereklidir.

Doğa bilimlerinde araştırma yapmak neden-sonuç ilişkilerini saptamak sosyal bilimlere göre daha basittir. Üstelik şimdiye kadar elde edilen bilimsel bilgi, bu alandaki çalışmalara daha çok destek getirmektedir. Oysa sosyal bilimlerde üzerinde çalışılan konular hem soyut, hem daha karmaşık, hem de elde edilen bilginin geçerliği ve güvenilirliği fen bilimlerine göre daha düşüktür. Sosyal Bilimler daha subjektif bir yapıya sahiptir. Çünkü insan kendi yapıp ettikleri üzerine çalışır. Sosyal Bilimler’ de toplumsal olgulara çok yönlü bakmak, değişik çözüm yolları düşünmek ve uygulamak daha tutarlı bir davranış olarak ele alınabilir (Sönmez, 1999). Bu nedenle sosyal bilgiler dersinin öğretimi sırasında öğrencilere çok yönlü bakış açısını kazandıracak bir yaklaşımın oluşturulması gereklidir.

Kısakürek’e (1989) göre, sosyal bilimler insanın insanla ve insanın çevreyle olan ilişkilerini inceleyen bir disiplinler topluluğudur. Bu nedenle her sosyal bilim disiplini insan yaşamının değişik yönlerini incelemektedir.

Sosyal bilimler insan davranışlarını çeşitli yönlerden inceleyen alanlardan oluşmaktadır. Buna bağlı olarak sosyal bilimlerin içeriği kendi aralarında bağlantılı ve karmaşık şekilde sosyal insan yaşamından türetilmiştir (Barth ve Demirtaş,1997).

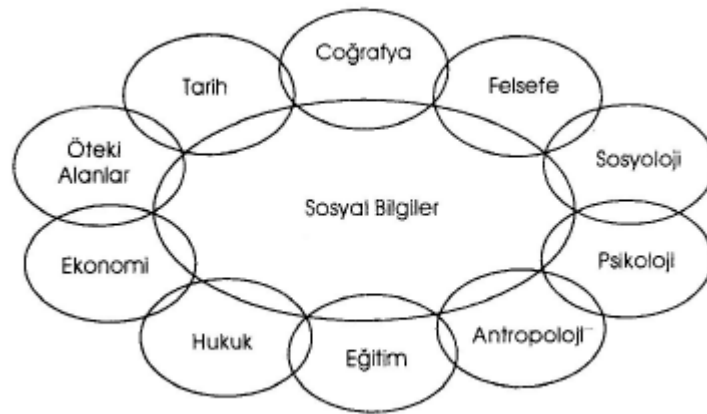
Sürekli bir değişim içinde olan çeşitli ve karmaşık sorunlarla karşı karşıya olan insanların ve toplumların yaşamlarında Sosyal Bilimlerin önemli bir yeri vardır. Kişilerin gereksinimleri ile toplumun beklentileri arasındaki dengeyi sağlamada insanlara gerekli bilgi beceri ve tutumları kazandırma açısından sosyal bilimlere büyük sorumluluklar düşmektedir (Paykoç 1991).

Sosyal bilimlerin ilköğretimde sosyal bilgiler biçiminde toplulaştırılarak verilmesinin başlıca nedenlerinden biri, ilköğretim çağındaki çocukların gelişim ve

öğrenme durumlarının ince ayrıntıya girmeye uygun olmamasından kaynaklanmaktadır. Çocukların zihinsel gelişimi tümdengelimden tümevarıma doğrudur. Çocuk bütünü olgular içinde algılar ve onu parçalamaya çalışır. Dolayısıyla parçalara ve ayrıntıya inemez. Bu nedenle işlenen konular parça parça değil bütünlük içinde verilmelidir. Zaten sosyal bilimlerin inceleme sahasına giren konuların tamamını vermek için mevcut öğretim süresi de yetersiz olabilir. Ayrıca çocuğun toplumsal olayları anlayabilmesi ve çözebilmesi, çok boyutlu düşünebilmesi için sosyal olgular bir bütünlük içinde verilmelidir (Sönmez, 1998:6).

Sosyal bilgiler dersi ile sosyal bilimleri yapısal yönden inceleyen Varış'a göre sosyal bilimler bilginin yapısını; Sosyal Bilgiler ise program yapısını ilgilendirir. Bu bağlamda birincisi bir ilgi kategorisi, ikincisi ise bir program kategorisidir (Varış, 1996).

Sonuç olarak bu konuda dikkat çeken ana fikirlerden birincisi, Sosyal bilgilerin bir bakıma bütün Sosyal bilimlerin kesiştiği bir alan olarak görülmesidir (Sönmez, 1998:7-8).

Şekil 1: Sosyal Bilgiler dersinin kapsamı (Sönmez,1998:7)

İkinci olarak sosyal bilgiler programının en önemli amacının etkin ve demokratik dünya vatandaşı yetiştirmek olmasıdır. Bu durumda üstün yetenekli bireylere verilecek sosyal bilgiler eğitimi daha büyük bir önem kazanmaktadır. Potansiyel liderlik özelliği olan bu öğrencilerin demokratik değerleri benimsemiş iyi

birer vatandaş olmaları ve geleceği şekillendirmeleri iyi planlanmış bir sosyal bilgiler eğitimiyle mümkün olacaktır.

2. 17. Üstün Yeteneklilere Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmenin Rolü

Daha önce belirttiğimiz gibi Sosyal Bilgiler çok disiplinli yapısıyla disiplinler arası yaklaşıma uygun bir alandır. Bu durumda aslında üstün yeteneklilerin özelliklerine uygun bir eğitim ortamı oluşturulmasını sağlayabilir. Disiplinler arası yaklaşım farklı disiplinleri belirli bir ilgi alanı üzerinde veya bir problemi çözmek için bütünleştirme şeklinde anlaşılabilir (Sisk, 1987).

Sosyal bilgiler dersi ile ilgili bir problem günlük yaşamdaki bir problemin çözülmesi için birden fazla disiplinin bir araya gelmesini gerektirecek bir problem olacak, Sosyal bilgiler dersi konusu ise kendi çapında ilginç ve anlaşılması için birden fazla disipline ihtiyaç duyulan bir konu olacaktır. Böyle problemlere örnekler şehir planlama, kırsal kesimin yenilenmesi, köprü- baraj yapımı, konulara örnek olarak da kirlilik, yoksulluk, çevre ve nükleer enerji gösterilebilir (Sisk, 1987:2-3).

Örnek olarak bitirilmiş bir kent planı, istatistiksel, ekonomik, felsefi analizler, kentleşmeye yönelik ahlaki değerlendirmeler, binaların tarihi değerine ilişkin iddialar, nüfus dağılımına ilişkin istatistiksel tablolar, fiziki botanik, biyolojik, jeolojik vb türden bilimsel ifadelerden oluşan bir karışım olacaktır. Bu karışım da yer alan ifadeler kapsam bakımından çok disiplinli bir yapıya sahiptirler (Sisk, 1987; Sönmez, 1999; Doğanay, 2003).

Sosyal Bilgiler dersi üstün yeteneklilere yönelik zenginleştirme uygulamaları açısından oldukça uygun bir yapıya sahiptir. Yöntemler açısından sosyal bilgiler dersi ünite, proje ve etkinlik çalışmaları popüler ve etkin ünitelerin öğretilmesi için uygundur (Sisk, 1987). Barth ve Demirtaş'a göre (1997) Sosyal Bilgiler dersi toplum için etkin vatandaşlar kazandırma amacındadır. Güncel sorunlara yönelik topluma hizmet projeleri üstün yeteneklilerin rahatlıkla benimseyebileceği uygulamalardır.

Ancak Sosyal Bilgiler çalışmalarının üstün yeteneklilere öğretilmesi sorunsuz değildir (Gold, 1982; Sisk, 1987). Bu alanda karşılaşılabilecek en önemli problem Sosyal Bilgiler alanının içeriğinin hızla değişmesi öğrenci ve öğretmen tarafından öğrenilmesi gereken çok miktarda yeni bilgiler bulunmasıdır. Nitekim her sekiz ila on yılda bir dünyadaki bilgilerin iki katına çıktığı belirtilmektedir (Barth ve Demirtaş,1997). Sisk birçok öğretmenin sosyal çalışmalar alanında yeterince bilgili olmadıkları duygusu nedeniyle güçlük yaşadıklarını belirtmektedir. Ancak bu noktada öğretmenlerin yapması gereken bilgiyi doğrudan aktarmak yerine bilgiyi anlama, kullanma ve yeni bilgiler üretmelerine yardımcı olmaktır (Barth ve Demirtaş, 1997). Üstün yeteneklilere bu ortamı sağlamak biraz daha kolay olabilir. Öğrencilerin öğrenme açısından motivasyonları genelde oldukça yüksek ve sürekliliği vardır (Ataman, 1998, Akarsu, 2001).

Sosyal Bilgiler dersinin diğer alanlara göre avantajlı yanları da vardır. Bunları sıralarsak (Sisk, 1987; Gökdere ve Çepni 2003):

- Öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinde dünyadaki gerçek problemlerle ilgilenirler.
- Konular temeli geçmişe dayanan, günümüze doğrudan uygulanabilen ve geleceğe yönelik sonuçları olabilecek problemlerle meşgul olma şansını diğer alanlardan daha çok sağlar
- Sosyal Bilgiler değerler eğitimi açısından özenli bir eğitim ortamı sağlar.

Üstün yeteneklilere yönelik Sosyal Bilgiler çalışmalarında öğretmen öğrenme açısından bu çocukların özel ihtiyaçlarını düşünerek önlemler almalıdır. Üstün yetenekli çocuklar erken yaşlardan itibaren siyasi ve sosyal problemler, değerler ve ahlak felsefesiyle ilgilendiklerinden müfredat içine bu konuların tartışılıp keşfedilebileceği bazı özel derslere ihtiyaç hissederler, Parker'a göre (2001), Sosyal Bilgiler konuları açık uçlu yapılarından dolayı bu tür ayarlamaları yapmak için ideal bir müfredat yapısına sahiptirler. Konuyu örneklersek;

- Sınıftaki bütün çocuklar harita yapmasını anlayabilirler. Ancak öğretmen üstün yetenekli çocuğa şunu sorabilir. Bugün alanda çalışan kartografların harita çiziminde karşılaştıkları sorunlar nelerdir?
- Üstün yetenekli çocuğun ilgileri takip edilerek bazı konularda bağımsız çalışmalar verilebilir. Bir yolculuğun değerlendirilerek o yolculuğa ait kabartma harita yapılması, tarihi bir kişiliğin yaşamının ele alınarak tartışılması olabilir (Parker, 2001: 45–47)

2. 18. Sosyal Bilgilerde Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Özellikleri Nelerdir?

Sosyal Bilgiler alanında çalışan öğretmenlerin bu konuda üstün yetenekli olduklarını düşündükleri öğrencileri belirlemek için bakmaları gereken özelliklerin şunlar olması gerektiği ileri sürülmektedir (Plowman, 1980, akt. Sisk, 1987:17-18).

- 1- Yaşına göre kavramsal olarak ilerlemiştir.
- 2- İleri düzey, teknik bilgi birikimine ya da çok özel bilgilere sahiptir.
- 3- Güç veya karmaşık işlerden hoşlanır.
- 4- Bağımsız projeler için yüksek standartlar belirler.
- 5- Sınıf arkadaşları tarafından yeni fikir ve bilgilerin kaynağı olarak görülür.
- 6- Sınıf arkadaşları tarafından bir grup stratejicisi ya da organizatörü olarak görülür.
- 7- İnsan ilişkilerinde mizahı görür ve kendi kendine gülebilir.
- 8- Yaratıcı öyküler anlatır ya da yazar.
- 9- Geniş bir alana yayılan ve/veya oldukça kapsamlı ilgileri olur.
- 10- Diğer insanların görmediği ilişkileri görebilir.
- 11- Bilgiyi kolayca ve süratle kazanır.
- 12- İlerlemiş yoğunlaşmış ve geniş konulara eğilen bir okuyucudur.
- 13- İnsanlara ve sosyal etkileşimin sonuçlarına karşı duyarlılık, samimi ilgi ve başkalarının fikir ve ahlaki değerlerini takdir eder.
- 14- Özellikle insan davranışlarının değerlendirilmesi açısından eleştirel yargı kapasitesi vardır.
- 15- Hayal gücü, zaman ve mekan bakımından farklılık gösteren sosyal durumlara

kendini yönlendirme yeteneği vardır.

16- Zaman duygusu ve birbirini izleyen olayların başka olaylarla ilişkisini görme yeteneği vardır.

17- Sosyal problemlerde araştırma, uygulama, bir problemin sınırlarını algılama, verileri saklama, kanıtları sıralama, hipotez oluşturma, anlamlı sonuçlara varma ve yazılı ya da sözel sunular için sonuçları etkin biçimde düzenleme yeteneği vardır.

Sonuç olarak, üstün yeteneklilere yönelik Sosyal Bilgiler çalışmalarında bilgi ve gerçeklerden çok kavram oluşturmaya ve genellemeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Üstün yetenekli öğrenciler gerçekleri kolayca anlamlı ilişkilere dönüştürebilirler ve genellemeler yapabilirler. Üstün yetenekli öğrenciler için ülkeler coğrafyasında kentleri, ürünleri vb. ezberlemek yerine, belli kültürlerin belirli coğrafi çevrelerde niçin gelişmiş oldukları gibi sorunlar çok daha anlamlıdır (Sisk, 1987).

2. 19. Tutum Nedir?

Tutum kavramına dikkatlice bakarsak aslında bu kavramı günlük hayatımızda bilerek ya da bilmeden sıkça kullandığımızı görürüz. Tutumlar, günlük davranışlarımızı önemli ölçüde etkilemekte ve kişinin ait olduğu grup bireyleri ile kurduğu sosyal ilişkilerde önemli bir rol oynamaktadır.

Cronbach'a göre bireyin karşısındakini kabul ya da ret etmesine etki eden amacına tutum denir (Cronbach'dan akt, Başaran,1985:297).

Demirel'e göre tutum, "Bireyi belli insanlar, nesnelere ve durumlar karşısında belli davranışlar göstermeye iten öğrenilmiş eğilimdir (Demirel, 2001).

Tutum bireyin kendi ruh halini diğer insanlara ifade etme biçimidir. Bu haliyle tutum, süreklilik arz eden dinamik hassas ve algısal bir süreçtir (Chapman, 1999:3).

Özgüven'e (2000) göre ise tutum bireylerin belirli bir kişiyi grubu, kurumu ya da bir düşünceyi kabul veya reddetme şeklinde gözlenen, duygusal bir hazır oluş hali veya eğilimidir. Bireyin tutumu kişiliğinin bir parçası olarak nefretlerini, sevgilerini ve genel olarak tüm davranışlarını etkiler

Sherif ve Sherif (1996:112) bir tutum psikolojik bir sürecin herhangi bir değer yargısıyla damgalanmış bir nesne veya duruma ilişkin olarak bireyin olumlu ya da olumsuz hangi duygusal tepkiyi göstereceğini belirleyen sürekliliği olan bir hazır olma durumudur.

Benzer biçimde tutum kavramına güdü kavramını ekleyen Krech ve Crutchfield (1980) tutumu, bireyin dünyasındaki bir olaya karşı güdüsel, algısal ve bilişsel süreçlerinin kalıcı ve sürekli bir örgütlenmesi olarak tanımlar

Baysal (1981:10) ise tutumu ön eğilimlerin daha kalıcı ve sürekli bir örgütlenmesi şeklinde niteleyerek gelip geçici eğilimleri tutum çerçevesi içinde ele almanın pek tutarlı bir davranış olmayacağını belirtmiştir.

Tutum bireyin duygusal gelişiminin bir ürünüdür. Bu nedenle kişinin herhangi bir durumla ilgili kazandığı keyif veya keyifsizlik yönündeki duyguları o durumla ilgili tutumunu şekillendirmede etkili olurlar. Herhangi bir durumla karşı karşıya kalan birey ya o duruma yaklaşır ya da uzaklaşır. Buradaki durum kavramı öğrenilecek ya da, çözülecek bir olgu olduğu gibi, bir düşünce, olay ya da nesne de olabilir (Başaran, 1985:298).

Tutum tanımlarını incelersek temelinde iki önemli özellik olduğu görülür.

- Uzun sürelidirler.
- Bilişsel, duyuşsal ve davranışsal biçimler içerirler (Cüceloğlu, 2005).

Bu iki temel özellik dışında tutumlar şiddet derecesi, karmaşıklık, diğer tutumlarla ilişki, öğeler arası tutarlık, tutumlar arası tutarlık gibi özelliklere sahiptir. Bu özelliklerin gücü kendi arasında ve tutumdan tutuma farklılık gösterir (Kağıtçıbaşı, 2005).

Birçok kişilik özelliği gibi 1–7 yaş arası kazanılan tutumlarda yaşam boyu etkisini sürdürmektedir. Öğrencinin okul öncesi çağda yerleşen fakat eğitim amaçlarına uymayan tutumlarının, tümüyle silinmesi imkansız gibidir (Başaran, 1985:305). Bu açıdan bakıldığında öğrencinin toplumsallaşmasına önemli ölçüde katkıda bulunma iddiasında olan Sosyal Bilgiler dersine karşı olumlu tutumlar geliştirilmesi oldukça büyük önem kazanmaktadır.

2. 20. Tutumun Öğeleri

Cüceloğlu'na göre tutum yalnız bir düşünce ya da duygu değildir. Tutum olarak tanımlanan eğilimin içinde kendini inanç olarak ifade eden bilişsel, duygu ve heyecanları içeren duygusal ve gözlenebilen faaliyetleri taşıyan davranışsal öğeler vardır (Cüceloğlu, 2005:521).

Benzer bir ifade Bilgin (1995) tarafından kullanılmış buna göre tutum belirli bir sosyal olgu için bireylerde bulunan ve bilişsel, duyuşsal, davranışsal yanlar taşıyan gizli eğilimleri ifade etmektedir.

Tutumlar temel olarak üç öğeden oluşur.

- Bilişsel
- Duyuşsal
- Davranışsal

Tutumların oluşması ve gelişmesi için birbirleriyle karşılaştırılabilir birçok öğenin bir arada bulunması gereklidir (İnceoğlu, 2000: 13).

Birbirinden farklı ögelere sahip olan bir tutum aslında karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu karmaşık yapıyla tutum bireyi davranışa hazırlar. Böylece, bireyin çevresindeki çeşitli objelere karşı beslediği duyguları, o objeler hakkındaki düşünce ve bilgileri, onlara karşı davranışları devamlılık ve düzenlilik gösterir (Kâğıtçıbaşı, 2005:104).

Araştırmacıların hepsi bu ögeleri üzerinde çalışmamaktadır. Bazıları tutumların sadece bilişsel yönünü ele alırken bazıları duyuşsal ögeye ağırlık verebilirler. Ancak bugünkü anlayış, tutumları bu üç yönü beraber ele alarak incelemektir (Cüceloğlu, 2005:521).

2. 21. 1. Bilişsel Öge: Bireyin bir konu (obje) hakkında sahip olduğu bilgi ve inançlar bilişsel ögeyi meydana getirir. Bu bilgiler ya bireyin tutum konusuyla doğrudan deneyim geçirmesiyle ya da farklı kaynaklardan öğrenmesi sonucu oluşur.(Baysal, 1981:14-15) Kişisel bilgi ve deneyimler değiştiğinde tutumların da değişmesi olasıdır (Tavşancıl, 2002).

Tutumlar doğuştan var olamazlar. Sonradan öğrenme yoluyla kazanılırlar (Aydın 2000). O halde bilişsel sürecin tutum oluşumunda çok büyük bir rolü olduğunu iddia edebiliriz. Tutumların kazanılması ve gelişmesi bilişsel ögeyle içiçedir. Nitekim tutum kazanımı ve gelişmesinde ana-baba, akranlar, kitle iletişim araçları, eğitim, ergenlik ve ilk yetişkinlik dönemi etkili olabilir. Burada sayılanların hepsi bireyin bilişsel sürecini doğrudan etki altına almaktadır.

2. 21. 2. Duyuşsal Öge: Duyuşsal öge bireyin tutuma konu olan olay yada objelere yönelik heyecanını içeren, tutuma süreklilik kazandıran, tutumun itici veya şekillendirici yönü olarak tanımlanabilir (Erdoğan, 1999:366).

Başaran'a göre tutumlar, bireyin duyuşsal gelişimine dayanır. Yani bireyin duyuşsal gelişiminin ürünüdürler. Bu nedenle, bireyin keyif ve keyifsizlik yönünde geliştirdiği tüm duyguları, bir duruma karşı tutumunu biçimlendirmede etkili olurlar.

Bu duygulardan bireyin tutumlarına sürekli etkide bulunanlar, bireyin geliştirdiği inançları, ön yargıları, dogmaları, değerleri ve ilgileridir (Başaran, 1985:298).

Tutum konusuna olumlu ya da olumsuz duygular beslemek önceki deneyimlere bağlıdır. Eğer önceki deneyimlerine dayanarak birey herhangi bir tutum objesine karşı olumlu ya da olumsuz duygular geliştirmişse kişi bunları kabul ya da ret etmiştir. Birey ne zaman ilgili durumu hatırlasa, tutum objesine yönelik tepkileri olumlu ya da olumsuz olacaktır (İnceoğlu, 2000:8).

2. 21. 3. Davranışsal Öge: Buraya kadar açıkladığımız ögelerde, bireyin bir obje hakkında sahip olduğu bilgi ve duygularının tepkilere dönüştüğü görülmektedir. Tavşancıl'a göre tutum bir tepki şekli değil, daha çok bir tepki gösterme eğilimidir. Dolayısıyla tutumlar olumlu yada olumsuz davranışlara yol açabilir (Tavşancıl, 2002).

İnceoğlu'na (2000:10) göre davranışsal öge, bireyin belli bir uyarıcı grubundaki tutum konusuna karşı davranış eğilimini yansıtır. İlgili davranış eğilimleri sözler ya da diğer hareketlerden gözlenebilir. Bu davranışlar bireyin alışkanlıkları, normları ve söz konusu tutum objesi ile doğrudan ilişkili olmayan tutumlarının da etkisi altındadır.

Kağıtçıbaşı'na (2005:104) göre tutumlar, kendileri gözlenemeyen, fakat gözlemlenebilen bazı davranışlara yol açtığı varsayılan eğilimlerdir.

Tutum davranışa tek başına değil ortamsal etkenlerle birlikte etki eder. Bazı durumlarda ortam (çevre) davranışı belirlemede tutumdan daha etkili olabilir. Ancak çok güçlü tutumlar ortamsal engelleri aşip her durumda aynı davranışa yol açabilir (Kağıtçıbaşı, 2005).

Belirli bir davranışın görülmesi o davranışın altında yatan tutumun güç derecesiyle, ortam engelinin gücü altındaki etkileşimin bir sonucu olup aynı zamanda alışkanlık ve beklenti gibi etkenlerinde etkisi altındadır (www.aof.edu.tr).

Bilişsel duyuşsal ve davranışsal öğeler yerleşmiş ve güçlü bir tutumda tam olarak bulunur. Bazı daha zayıf tutumlarda özellikle davranışsal öğe çok zayıf olabilir (Kağıtçıbaşı, 2005:104).

2. 21. İlgili Yayın ve Araştırmalar

Konuyla ilgili literatür taraması yapıldığında Sosyal Bilgiler dersine yönelik genel öğrenci tutumlarının incelendiği, ancak Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili olarak üstün yetenekliler konusunda ülkemizde yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Konunun yurt dışında da az ele alınması dikkat çekicidir. Fen ve Matematik alanlarına yönelik çalışmalar sıkça yapılmıştır.

Tür (1979), ilkokul öğrencilerinin yaratıcılık, zeka ve akademik başarıları arasındaki ilişkileri incelediği çalışmasında, zeka-yaratıcılık ve yaratıcılık-akademik başarı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamış ancak zeka-akademik başarı arasında yüksek oranda anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Güngörmüş'ün (1992), babanın çocuğun zekası, akademik başarısı ve benlik kavramı üzerine etkisini araştırdığı çalışmasında babanın kendisini reddettiğini düşünen çocukların zekası, akademik başarısı ve benlik kavramının olumsuz yönde etkilendiği görülmüştür. Babası ile daha fazla etkileşimde bulunan çocukların, etkileşimi az olanlara göre daha başarılı olduğu görülmüştür.

Dağlıoğlu (1995), Ankara ili Çankaya ilçesindeki ilkokul 2.-5. sınıf öğrencileri arasından üstün yetenekli olanları belirlemek için üç aşamalı bir belirleme sistemi uygulamıştır. Ayrıca üstün yetenekli öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi, okulların bulunduğu bölgenin sosyo-ekonomik düzeyi, anne-baba eğitimleri ve anne-baba meslekleri değişkenleri arasındaki ilişkileri araştırdığı çalışmasında şu sonuçları belirlemiştir;

İlkokul 2.-5. sınıf öğrencileri arasından üstün yetenekli olarak belirlenenlerin, sınıf düzeyleri ile üstün yetenekli olma sıklığının artma ya da azalması yönünde bir

ilişki olmadığı saptanmıştır. Okulların bulunduğu bölgenin sosyo-ekonomik düzeyleri ve üstün yeteneklilik arasında pozitif yönde zayıf ilişki olduğu bulunmuştur. Anne-babanın eğitim düzeyinin yüksek olması ve annenin çalışıyor olmasının etkili olduğu görülmüştür.

Baran ve Oruç (1994) ilköğretim II. kademe öğrencilerinin fen derslerine karşı tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve pozitif bir korelasyon bulmuşlardır.

Yalçın'ın (1997), Ankara merkez ilkokullarındaki 5. sınıf öğrencilerinin matematik başarıları ile zeka, tutum ve kaygı puanları arasındaki ilişkiyi ele aldığı araştırmasında bütün öğrencilerin matematik başarıları ile zeka matematik kaygısı ve tutum puanları arasında ilişki olduğu görülmüştür.

Özkal (2000), Sosyal Bilgiler dersinde işbirlikli öğrenme ve geleneksel öğretim yöntemlerinin, ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin akademik başarıları, benlik kavramları ve tutumları üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Araştırma bulgularına göre işbirlikli öğrenme tekniklerinden birlikte öğrenelim tekniğinin öğrencilerin ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları ve benlik kavramları üzerinde geleneksel yöntemlere göre daha etkili olduğu saptanmıştır.

Kayalı (2003), ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını belirlemek ve tutumları daha pozitif hale getirmek için neler yapılması gerektiğini belirlemeye yönelik çalışmada 6. ve 7. sınıf öğrencileri ile çalışılmış ve sonuçta genel olarak öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmiştir.

Akengin, Sağlam ve Dilek (2002), tarafından ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına ulaşmada yaklaşımlarını tespit etmeye yönelik yapılan araştırmanın sonucunda öğrencilerin genel olarak Sosyal Bilgiler dersine ilişkin olumlu düşüncelere sahip oldukları belirlenmiştir.

Araştırmada dikkati çeken bir nokta öğrencilerin yarıdan fazlasının (%53) sosyal bilgiler dersi ile günlük olaylar arasında ilgi bulunmadığını düşünmesidir.

Acar (2003), tarafından İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmanın sonucunda öğrencilerin tutumları ile cinsiyet, annenin eğitim durumu, ailenin gelir seviyesi ve öğrenim gördükleri okullara göre anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir. Buna karşın öğrencilerin tutumları ile babanın eğitim durumu ve notlarına göre anlamlı bir farklılaşma olduğu belirlenmiştir.

Özkal, Kılıç ve Çetingöz (2004) tarafından Sosyal Bilgiler dersine ilişkin öğretmen görüşleri ve ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin bu derse yönelik tutumlarını belirlemeye yönelik araştırmada öğrenci tutumları ve öğretmen görüşleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar şöyledir.

1. İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları cinsiyetlerine göre anlamlı farklılıklar göstermiştir. Kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre daha olumlu tutum geliştirdikleri saptanmıştır.
2. İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının okul türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Devlet okullarında okuyan öğrencilerin, özel okullarda okuyanlara göre daha olumlu tutum geliştirdiği belirlenmiştir.
3. Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik görüşlerinin cinsiyetlerine göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bayan ve erkek öğretmenlerin görüşleri birbirine benzemektedir.
4. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin görüşlerinin kıdemlerine göre farklılık gösterdiği saptanmıştır. 21 ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin 1-10 yıllık kıdeme sahip öğretmenlere göre daha olumlu görüşe sahip olduğu belirlenmiştir.

Dağlıoğlu (2004) araştırmasını Ankara ili merkezindeki kamu kuruluşlarına bağlı okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocuklar arasından matematik

alanında üstün yetenekli olanları belirlemek ve bu çocukları yaş, cinsiyet, ebeveyn ve aile yapısı ile ilgili özellikler bakımından incelemek amacıyla planlanmıştır. Araştırmanın sonucunda, 5-6 yaş grubu çocuklarda matematik alanında üstün yetenekli olmada cinsiyetin önemsiz ve annenin meslek sahibi olmasının önemli bir değişken olduğunu saptamıştır.

Halydna ve Thomas ABD genelinde ilköğretim düzeyindeki üçbinden fazla öğrenciyi incelemiş ve somut sınav notuyla bağlantılı Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumda düşme saptamışlardır. Bu durumun her ders için geçerli olmadığı gibi okula yönelik bir antipatiye de bağlı olmadığını bulmuşlardır (Moroz, 1997).

Chiodo ve Byford (2004) yaptıkları araştırmada, son otuz yıldır yürütülen araştırmalara dayanarak öğrencilerin Sosyal derslere yaklaşımlarını ele almışlar. Sonuç olarak öğrencilerin gelecekteki kariyerlerinin önemi nedeniyle Matematik, İngilizce ve Fen dersleri I. ve II. sıralara yerleştirdiklerini saptamışlar. Ayrıca öğrenciler Sosyal Bilgiler sevmedikleri bir ders olmasına rağmen müfredatta bulunması gerektiğini belirtmişlerdir.

Üstün yetenekliler konusunda en önemli çalışmalardan birini ABD’li psikolog Terman yapmıştır. Terman araştırmalarına 1921’de başlamıştır. Araştırmanın ana amacı üstün yetenekli (zekalı) çocukların ayırımını yapabilmek ve onların daha sonraki gelişimlerini takip edebilmek için üstün yetenekli çocukların fiziksel, zihinsel ve kişisel özelliklerinin farkına varabilmektir. Bu araştırma için Kaliforniya’da 250.000 öğrencilik bir grup taranmıştır. Terman öğretmenlere hangi öğrencinin üstün bir zekaya sahip olduğunu sormuştur. Daha sonra bu öğrenciler bir dizi genel zeka testinden geçirilmişler ve en yüksek alan öğrenciler ikinci olarak kapsamı daraltılmış bir testten, daha sonra bu testi de geçenler bireysel olarak Stanford Binet testine alınmışlardır. Sonuç olarak 1528 üstün zekalı çocuk tespit edilmiştir. Terman tespit ettiği öğrencileri 1945 yılına kadar izleyip düzenli aralıklarla değerlendirmiş okul ve normal yaşamlarını incelemiştir. Bu bulgularını da 1947 yılında dört ciltlik bir kitap halinde yayınlamıştır (106. Avrupa Semineri, 2004).

Ekinci'nin (2003) araştırmasında temel amaç öğretmenlerin; ilköğretim okullarının üstün yeteneklilerin eğitime elverişlilik düzeyi konusundaki görüşleri arasında fark olup olmadığının belirlenmesidir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular genel olarak, Türk Eğitim Sistemi'nde üstün yetenekliler eğitime yeterince yer verilmediği ve ilköğretim okullarının üstün yeteneklilerin eğitime elverişli olmadığı yönündedir.

BÖLÜM III

ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ YÖNTEM BİLGİSİ

3. 1. Araştırma Modeli:

Araştırma tarama modeli kullanılarak yapılmıştır. Analizleri açısından betimsel bir çalışmadır. Bu araştırma üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile akademik başarıları arasında cinsiyet, yaş, sınıf, anne-baba eğitim durumu, ailenin gelir seviyesi, not, okuldaki öğretmenin cinsiyeti, Bilssem'e giriş alanı bakımından anlamlı bir farklılaşma olup olmadığına bakmak. Çıkan sonuçlara göre üstün veya özel yeteneklilere yönelik olarak Sosyal Bilgiler dersinde neler yapılabileceğine ilişkin çözüm önerilerinde bulunmak amacıyla hazırlanmıştır.

3. 2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi:

Araştırma evrenini Türkiye genelinde Bilssem'lere¹⁵ kayıtlı üstün veya özel yetenekli öğrenciler oluşturmaktadır. Evrenin bu kadar geniş tutulma nedeni öğrencilerin sayısıdır. Ülkemiz genelinde 2005 yılı itibariyle¹⁶ 25 Bilssem'e kayıtlı 2232 üstün veya özel yetenekli öğrenci bulunmaktadır.

Araştırma örneklemini ise İzmir ve Manisa Bilim ve Sanat Merkezlerine kayıtlı 130 öğrenci oluşturmaktadır ki bu sayı tüm evrenin yaklaşık %6'sına karşılık gelmektedir.

Grafik 1: araştırma evreni ve örneklem

¹⁵ Bilim ve sanat merkezi.

¹⁶ Kaynak: http://orgm.meb.gov.tr/istatistikler/2004_2005/genelsonuctablo.doc

3. 3. Veri Toplama Aracı:

Çalışmada öğrencilere ilişkin bilgileri içeren kişisel bilgi formu ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ölçeği formu kullanılmıştır (Ek:I, Ek:II).

3. 3. 1. Kişisel Bilgi Formu:

Kişisel bilgi formu dokuz maddeden oluşmaktadır. Sorular öğrencilerin cinsiyet, yaş, sınıfı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ailenin aylık toplam geliri, birinci dönem Sosyal Bilgiler notu, okuldaki öğretmenin cinsiyeti ve Bilssem'e giriş alanı ile ilgilidir (Ek:I).

3. 3. 2. Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutum Ölçeği:

Ölçek 2005 öğretim yılında araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Ölçeği geliştirmek için öncelikle öğrencilere 2004 yılı sonunda “nasıl bir Sosyal Bilgiler dersi istersiniz?” Sorusu yönlendirilmiş yanıtlar maddelenerek ölçek için soru yazımında yararlanılmıştır. Bununla birlikte ilgili literatür taraması yapılmıştır. Sonuç olarak konuyla ilgili 40 tutum cümlesi belirlenmiş ve ilk form hazırlanmıştır. Bu maddeler iki sosyal bilgiler öğretmeni, rehber öğretmen, danışman öğretim görevlisi ve ölçme uzmanı tarafından incelenmiş ve ölçeğin kapsam geçerliliği belirlenmeye çalışılmıştır. Gelen görüş ve öneriler doğrultusunda cümlelerde düzenlemeler yapılarak deneme formu hazırlanmıştır. Ölçek beşli likert türündedir.

Hazırlanan form, İzmir'de üç İlköğretim okuluna devam eden 365 öğrenciye uygulandı. Verilerin çözümlenmesi için SPSS for Windows 11.0 programı kullanılmıştır. Elde edilen verilere Faktör Analizi ve Cronbach Alpha Güvenirlik Testi yapılmıştır. Analizler sonucunda güvenilirliği .40'ın altında olan 8 cümle ölçekten çıkarılmış ve ölçek için üç alt faktör belirlenmiştir. Belirlenen üç faktör duyuşsal, bilişsel ve davranışsal alt faktörler olarak adlandırılmıştır. Üç alt ölçeğin güvenilirliği sırasıyla .88, .83. ve .70 olarak belirlenmiş genel için .92'dir. Sonuç

olarak Sosyal Bilgiler dersine ilişkin olarak 32 madde ve üç alt faktörden oluşan geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmiştir.

Ölçekte 16 olumlu 16 olumsuz ifade bulunmaktadır. Ölçekte olumlu maddeler “tamamen katılıyorum” 5, “katılıyorum” 4, “kararsızım” 3, “katılmıyorum” 2 ve hiç katılmıyorum” 1 şeklinde puanlanmış olumsuz maddelerde ise tam tersi puanlama yapılmıştır. Ölçeğin genelinde alınabilecek en yüksek puan 160, alınabilecek en düşük puan ise 32’dir. Buna göre ölçekten 96 puanın üstü alanlar olumlu tutuma sahip kabul edilirken 96 puanın altında alanlar ise olumsuz tutuma sahip kabul edilmiştir.

3. 4. Verilerin Toplanması:

Araştırmaya ilişkin uygulamalar 2005–2006 öğretim yılı II. döneminde örneklem grubunda belirlene okullara gidilerek yapılmıştır. Araştırma için İzmir ve Manisa İl Milli Eğitim Müdürlüklerinden yazılı izin alınmıştır (Ek: III ve Ek:IV).

3. 5. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması:

Uygulamalar sonucunda elde edilen veriler önce kodlanarak Excel programına kaydedilmiş ardından SPSS for Windows 11.0 programı kullanarak çözümlenmiştir. Alt problemlere ait bulguların belirlenmesi için “T” testi, tek yönlü varyans analizi (One Way Anova) ve Scheffe testleri ölçeğin geneline ve alt faktörlere uygulanmıştır.

Alt problemlerin tutum ölçeği sonuçlarıyla arasında anlamlı bir farkın oluşup oluşmadığı p değerlerine bakılarak saptanmıştır. $P > 0,05$ olduğunda anlamlı bir farkın oluşmadığı, $p < 0,05$ olduğunda önemli bir farkın oluştuğu kabul edilmiştir.

BÖLÜM IV

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

Bu bölümde üstün veya özel yetenekli öğrencilere uygulanan tutum ölçeğinden elde edilen sonuçların alt problemlere göre SPSS programından elde edilen bulgular ve bu bulgulara yönelik yorumlar tablo ve grafiklerle desteklenerek verilecektir.

4. 1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar:

Araştırmanın birinci alt probleminde, üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tablo 5 ve grafik 1 incelendiğinde örnekleme giren öğrencilerin 64'ü (%49.2) kız, 66'sı (%50.8) erkek öğrencilerden oluştuğu görülür.

Cinsiyet	N	%
Kız	64	49.2
Erkek	66	50.8
Toplam	130	100

Tablo5: Öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı

Grafik 2: Öğrencilerin cinsiyeti

Birinci alt problemin çözümüne ilişkin olarak üstün veya özel yetenekli kız-erkek öğrencilerin tutumlarının ortalama puanları ve standart sapmaları hesaplanmış, cinsiyetlerine göre öğrencilerin ortalama puanları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için “t” testi uygulanmıştır (Tablo 6).

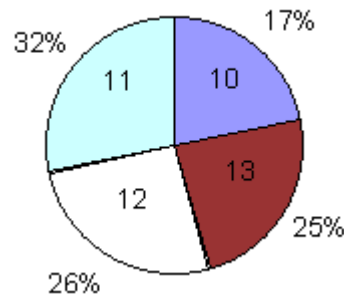
Alt Ölçek	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	P
Duyuşsal	Kız	64	48.9	10.8	128	0.44	0.66
	Erkek	66	49.8	11.58	127.8	0.44	0.66
Bilişsel	Kız	64	35.8	6.9	128	1.25	0.21
	Erkek	66	37.4	7.18	128	1.25	0.21
Davranışsal	Kız	64	37.3	6.15	128	0.81	0.42
	Erkek	66	38.2	6.27	128	0.81	0.42
Genel	Kız	64	124.1	23.3	128	0.91	0.36
	Erkek	66	127.8	23.4	128	0.91	0.36

Tablo 6: Sosyal Bilgiler dersine ilişki tutum ölçeği puanlarının cinsiyete göre t testi sonuçları

Buna göre öğrencilerin tutumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir. Bulgulara göre hem kız hem de erkek öğrencilerin genel tutum puanları olumludur. Yine bu bulgulara dayanarak erkek öğrencilerin tutum puanlarının kız öğrencilere göre ($\bar{X}$) hem alt ölçeklerde hem de genelde biraz daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna dayanarak üstün veya özel yetenekli erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre Sosyal Bilgilere yönelik tutumlarının daha olumlu ifade edilebilir.

4. 2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar :

Araştırmanın ikinci alt probleminde üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları ile yaşları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tablo 6 ve grafik 3 incelendiğinde örnekleme giren öğrencilerden 22'sinin (%16,9) 10, 42'sinin (%32,3) 11, 34'ünün (%26,2) 12 ve 32'sininde (%24,6) 13 yaşında olduğu görülmektedir.

Grafik 3: öğrencilerin yaş dağılımı

Bu problemin çözümüne ilişkin olarak üstün veya özel yetenekli öğrencilerin tutumlarının ortalama puanları ve standart sapmaları hesaplanmış, öğrencilerin yaşları ile tutumlarının ortalama puanları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmış fark anlamlı bulunarak, sonuçlara “Scheffe Testi” uygulanmıştır (Tablo 7 ve tablo 8).

Ölçekler	Yaş	n	%	Alınan ort. puan
Duyuşsal	10	22	16.9	56
	11	42	32.3	49
	12	34	26.2	50
	13	32	24.6	45
Toplam		130	100	49
Bilişsel	10	22	16.9	39
	11	42	32.3	38
	12	34	26.2	37
	13	32	24.6	33
Toplam		130	100	37
Davranışsal	10	22	16.9	40
	11	42	32.3	38
	12	34	26.2	39
	13	32	24.6	35
Toplam		130	100	38
Genel	10	22	16.9	138
	11	42	32.3	127
	12	34	26.2	128
	13	32	24.6	114
Toplam		130	100	126

Tablo 7: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının öğrencilerin yaş gruplarına göre dağılımı

Scheffe testi sonuçlarına göre öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile yaşları arasında duyuşsal alt ölçekte 10–13, Bilişsel alt ölçekte 10–13, 11–13, Davranışsal alt ölçekte 10–13 ve Genelde ise 10–13 yaş grupları arasında anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir.

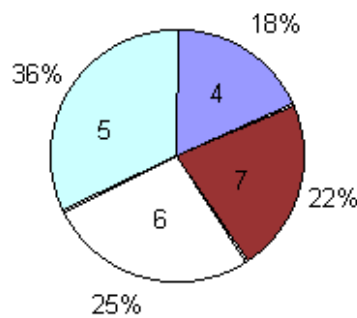
Öğrencilerin tutum ölçeğinden aldıkları ortalama puanları incelendiğinde ise bütün yaş gruplarının Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumlarının olumlu olduğunu ancak yaş büyüdükçe tutum puanlarında bir miktar düşme eğilimi olduğu görülmektedir. Tüm alt ölçekler ve genel tutum puanlarında en yüksek puanları 10 yaş en düşük puanları ise 13 yaş grubunun aldığı görülmektedir (Tablo:7 ve tablo:8).

Alt Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Farkın kaynağı
Duyuşsal	Gruplar arası	1774.68	3	591.56	5.21	0,002	10-13
	Gruplar içi	14321.33	126	113.66			
	Toplam	16096.01	129				
Bilişsel	Gruplar arası	663.37	3	221.12	4.81	0,003	10-13 11-13
	Gruplar içi	5797.84	126	46.02			
	Toplam	6461.2	129				
Davranışsal	Gruplar arası	409.25	3	136.42	3.78	0,012	10-13
	Gruplar içi	4552.36	126	36.13			
	Toplam	4961.61	129				
Genel	Gruplar arası	8016.51	3	2672.17	5.40	0,002	10-13
	Gruplar içi	62338.11	126	494.75			
	Toplam	70354.62	129				

Tablo 8: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının öğrencilerin yaş gruplarına göre Scheffe testi sonuçları.

4. 3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar :

Bu araştırmanın üçüncü alt probleminde üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları ile sınıf seviyeleri arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Grafik 4 ve Tablo 9 incelendiğinde örnekleme giren öğrencilerden 23'ünün (%17,7) 4., 47'sinin (%36,2) 5., 32'sinin (%24,6) 6. ve 28'ininde (%21,5) 7. sınıf seviyesinde olduğu görülmektedir.

Grafik 4: Öğrencilerin Sınıf düzeyi.

Problemin çözümüne ilişkin olarak üstün veya özel yetenekli öğrencilerin tutumlarının ortalama puanları ve standart sapmaları hesaplanmış, öğrencilerin sınıf seviyeleri ile tutumlarının ortalama puanları arasındaki farkın anlamlı olup

olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmış fark anlamlı bulunarak, sonuçlara “Scheffe Testi” uygulanmıştır (Tablo 9 ve tablo 10).

Ölçekler	Sınıf	n	%	Alınan ort. puan
Duyuşsal	4	23	17.7	55
	5	47	36.2	49
	6	32	24.6	51
	7	28	21.5	43
Toplam		130	100	49
Bilişsel	4	23	17.7	40
	5	47	36.2	37
	6	32	24.6	38
	7	28	21.5	32
Toplam		130	100	37
Davranışsal	4	23	17.7	40
	5	47	36.2	38
	6	32	24.6	39
	7	28	21.5	34
Toplam		130	100	38
Genel	4	23	17.7	138
	5	47	36.2	126
	6	32	24.6	131
	7	28	21.5	110
Toplam		130	100	126

Tablo 9: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının sınıf seviyesine göre dağılımı

Alt Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P	Farkın kaynağı
Duyuşsal	Gruplar arası	2120,01	3	706.67	6.37	0.00	4-7 6-7
	Gruplar içi	13976	126	110.921			
	Toplam	16096.01	129				
Bilişsel	Gruplar arası	945.563	3	315.19	7.2	0.00	4-7 6-7
	Gruplar içi	5515.637	126	43.78			
	Toplam	6461.2	129				
Davranışsal	Gruplar arası	602.507	3	200.84	5.805	0,001	4-7 6-7
	Gruplar içi	4359.1	126	34.6			
	Toplam	4961.61	129				
Genel	Gruplar arası	11036.3	3	3678.76	7.814	0.00	4-7 5-7 6-7
	Gruplar içi	59318.343	126	470.78			
	Toplam	70354.623	129				

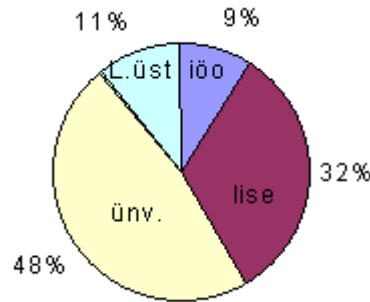
Tablo 10: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının öğrencilerin sınıf düzeyine göre Scheffe testi sonuçları

Tablolara göre öğrencilerin tutumları ve sınıf seviyeleri arasındaki farklılık incelendiğinde duyuşsal, bilişsel ve davranışsal alt ölçeklerde 4.-7. ve 6.-7. sınıflar arasında anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Genel tutum puanları ile 4.-7., 5.-7 ve 6.-7. sınıflar arasında anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir (Tablo: 10).

Tutum ölçeğinden alınan puanları incelersek bütün sınıf seviyelerinde öğrencilerin olumlu tutuma sahip oldukları görülürken 4. sınıfların diğer sınıflardan daha yüksek, 7. sınıfların ise daha düşük tutum değerlerine sahip oldukları gözlenmiştir. Özellikle duyuşsal ve genel tutum puanı ortalamalarında 4. sınıf seviyesindeki öğrenciler ile 7. sınıf seviyesindeki öğrenciler arasında büyük farklılık görülmektedir (Tablo: 9).

4. 4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar:

Araştırmanın dördüncü alt probleminde üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Grafik 5 ve Tablo 11 incelendiğinde örnekleme giren öğrencilerin annelerinden 12'sinin (%9,2) ilköğretim, 42'sinin (%32,3) lise., 62'sinin (%47,7) üniversite ve 14'ünün de (%10,8) lisansüstü seviyesinde eğitim almış olduğu görülmektedir.

Grafik 5: Anne eğitim durumu

Problemin çözümüne ilişkin olarak üstün veya özel yetenekli öğrencilerin tutumlarının ortalama puanları ve standart sapmaları hesaplanmış, öğrencilerin annelerinin eğitim durumu ile tutumlarının ortalama puanları arasındaki farkın

anlamli olup olmadigini belirlemek icin tek yonlu varyans analizi yapilmistir. Sonuclar Tablo 11 ve tablo 12’de gorulmektedir.

Ölçekler	Öğrenim	n	%	Alınan ort. puan
Duyuşsal	İlköğretim	12	9,2	50.08
	Lise	42	32,3	49.97
	Üniversite	62	47,7	48.29
	Lisansüstü	14	10,8	51.64
Toplam		130	100	49.36
Bilişsel	İlköğretim	12	9,2	37.33
	Lise	42	32,3	36.02
	Üniversite	62	47,7	36.45
	Lisansüstü	14	10,8	38.35
Toplam		130	100	36.60
Davranışsal	İlköğretim	12	9,2	39.58
	Lise	42	32,3	38.16
	Üniversite	62	47,7	36.83
	Lisansüstü	14	10,8	39.07
Toplam		130	100	37.76
Genel	İlköğretim	12	9,2	128.91
	Lise	42	32,3	126.38
	Üniversite	62	47,7	123.80
	Lisansüstü	14	10,8	131.57
Toplam		130	100	125.94

Tablo 11: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının Anne eğitim seviyesine göre dağılımı.

Alt Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P	Anlamli fark
Duyuşsal	Gruplar arası	166.13	3	55,38	0.44	0.72	Yoktur.
	Gruplar içi	15929.9	126	126,43			
	Toplam	16096.01	129				
Bilişsel	Gruplar arası	64.98	3	21,66	0.43	0.73	Yoktur.
	Gruplar içi	6396.21	126	50,76			
	Toplam	6461.2	129				
Davranışsal	Gruplar arası	123.54	3	41,18	1.07	0.36	Yoktur.
	Gruplar içi	4838.06	126	38,40			
	Toplam	4961.61	129				
Genel	Gruplar arası	840.7	3	280,23	0.58	0.64	Yoktur.
	Gruplar içi	69513.93	126	551,70			
	Toplam	70354.62	129				

Tablo 12: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının öğrencilerin Anne eğitim düzeyine göre One-way, Anova sonuçları

Sonuclar incelendiginde, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yonelik tutumları ile annelerinin eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılaşma

görülmemiştir. Bununla birlikte annelerinin eğitim durumu lisansüstü olan öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutum puanları diğer gruplara göre biraz daha yüksektir. Bu duruma öğrencinin kendi annesinin eğitim durumunu örnek almış olması neden olabilir.

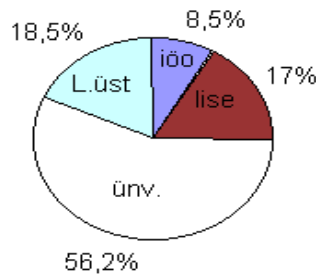
4. 5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar:

Araştırmanın beşinci alt probleminde üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Grafik 6 ve Tablo 12 incelendiğinde örnekleme giren öğrencilerin babalarından 11'sinin (%8,5) ilköğretim, 22'sinin (%16,9) lise., 73'ünün (%56,2) üniversite ve 24'ünün de (%18,5) lisansüstü seviyesinde eğitim almış olduğu görülmektedir.

Ölçekler	Öğrenim	n	%	Alınan ort. puan
Duyuşsal	İlköğretim	11	8,5	51.82
	Lise	22	16,9	48.09
	Üniversite	73	56,2	48.29
	Lisansüstü	24	18,5	52.67
Toplam		130	100	49.36
Bilişsel	İlköğretim	11	8,5	37.82
	Lise	22	16,9	34.19
	Üniversite	73	56,2	36.45
	Lisansüstü	24	18,5	38.71
Toplam		130	100	36.60
Davranışsal	İlköğretim	11	8,5	39.82
	Lise	22	16,9	37.37
	Üniversite	73	56,2	36.95
	Lisansüstü	24	18,5	39.67
Toplam		130	100	37.76
Genel	İlköğretim	11	8,5	131.72
	Lise	22	16,9	122.37
	Üniversite	73	56,2	123.60
	Lisansüstü	24	18,5	133.71
Toplam		130	100	125.95

Tablo 13: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının

Baba eğitim seviyesine göre dağılımı.

Grafik 6: Baba eğitim durumu

Bu problemin çözümüne ilişkin olarak üstün veya özel yetenekli öğrencilerin tutumlarının ortalama puanları ve standart sapmaları hesaplanmış, öğrencilerin babalarının eğitim durumu ile tutumlarının ortalama puanları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 13 ve tablo 14’de görülmektedir.

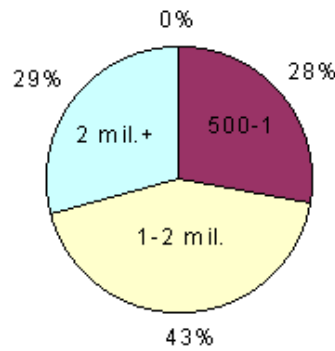
Alt Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P	Anlamlı fark
Duyuşsal	Gruplar arası	448.26	3	149.42	1,20	0,31	Yoktur.
	Gruplar içi	15647.8	126	124.19			
	Toplam	16096.01	129				
Bilişsel	Gruplar arası	253.25	3	84.42	1,71	0,17	Yoktur.
	Gruplar içi	6207.95	126	49.27			
	Toplam	6461.2	129				
Davranışsal	Gruplar arası	185.77	3	61.92	1,63	0,19	Yoktur.
	Gruplar içi	4775.84	126	37.90			
	Toplam	4961.61	129				
Genel	Gruplar arası	2496.91	3	832.30	1,55	0,21	Yoktur.
	Gruplar içi	67857.71	126	538.6			
	Toplam	70354.62	129				

Tablo 14: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının öğrencilerin baba eğitim düzeyine göre One-way, Anova sonuçları

Sonuçlara göre, üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile babalarının eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir. Diğer taraftan, öğrencilerin babalarının eğitim durumu lisansüstü ve ilköğretim olan öğrencilerin ortalama tutum puanlarının birbirlerine çok yakın olduğu ve diğer gruplara göre biraz daha yüksek olduğu görülmektedir.

4. 6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar:

Araştırmanın altıncı alt probleminde üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları ile gelir seviyeleri arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Grafik 7 ve Tablo 15 incelendiğinde örnekleme giren öğrencilerin ailelerinin gelir seviyeleri görülebilir. Buna göre gelir seviyesi 0-500 milyon arası olan öğrenci bulunmamakta, 501-1 milyar arası 36 (%27,7) öğrenci, 1-2 milyar arası 56 (%43,1) öğrenci, 2milyar ve üstü gelire sahip 38 (%29,2) öğrenci olduğu görülmektedir.

Grafik 7: Ailelerin gelir durumu

Ölçekler	Gelir seviyesi	n	%	Alınan ort. Puan
Duyuşsal	0-500	0	0	0
	501-1 milyar	36	27,7	51.78
	1-2 milyar	56	43,1	47.91
	2 milyar +	38	29,2	49.21
Toplam		130	100	49.36
Bilişsel	0-500	0	36.69	0
	501-1 milyar	36	36.46	36.69
	1-2 milyar	56	36.71	36.46
	2 milyar +	38	36.60	36.71
Toplam		130	100	36.60
Davranışsal	0-500	0	37.07	0
	501-1 milyar	36	37.47	39.14
	1-2 milyar	56	37.76	37.07
	2 milyar +	38	37.07	37.47
Toplam		130	100	37.76
Genel	0-500	0	0	0
	501-1 milyar	36	27,7	130.19
	1-2 milyar	56	43,1	123.60
	2 milyar +	38	29,2	125.37
Toplam		130	100	125.95

Tablo 15: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının

Ailelerin gelir seviyesine göre dağılımı.

Elde edilen sonuçlara göre, üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile gelir seviyeleri arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemektedir (tablo 16).

Alt Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P	Anlamlı fark
Duyuşsal	Gruplar arası	328.92	2	164.46	1,33	0,27	Yoktur.
	Gruplar içi	15767.1	127	124.15			
	Toplam	16096.01	129				
Bilişsel	Gruplar arası	1.82	2	0.91	0.02	0,98	Yoktur.
	Gruplar içi	6459.34	127	50.86			
	Toplam	6461.2	129				
Davranışsal	Gruplar arası	98.11	2	49.06	1.3	0,28	Yoktur.
	Gruplar içi	4863.5	127	38.3			
	Toplam	4961.61	129				
Genel	Gruplar arası	968.79	2	484.39	0.88	0,42	Yoktur.
	Gruplar içi	69385.84	127	546.35			
	Toplam	70354.62	129				

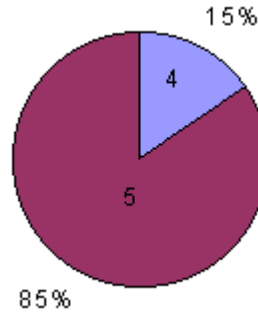
Tablo 16: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının öğrenci ailelerinin gelir düzeyine göre One Way Anova testi sonuçları

4. 7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar:

Araştırmanın yedinci alt problemi üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile notları arasında fark olup olmadığıdır. Not olarak öğrencilerin birinci dönem karne notu esas alınmıştır. Grafik 8 ve Tablo 16 incelendiğinde örnekleme giren öğrencilerden 20'sinin (%15,4) notunun 4, 110 kişinin (%84,6) ise notunun 5 olduğu görülmektedir.

Not	n	%
4	20	15,4
5	110	84,6
Toplam	130	100

Tablo 17: öğrenci sayısının nota göre dağılımı.

Grafik 8: Sosyal Bilgiler notu.

Alt Ölçek	Not	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p	Anlamlı fark
Duyuşsal	4	20	47	10.9	128	1.03	0.3	Fark yok
	5	110	49.8	11.2	26.7	1.04	0.3	Fark yok
Bilişsel	4	20	33.5	7.5	128	2.2	0.03	Fark anlamlı
	5	110	37.2	6.9	25.2	2.03	0.05	Fark anlamlı
Davranışsal	4	20	34.3	6.4	128	2.8	0.01	Fark anlamlı
	5	110	38.4	5.9	25.3	2.7	0.01	Fark anlamlı
Genel	4	20	117.2	24.3	128	1.8	0.06	Fark yok
	5	110	127.5	22.9	25.5	1.8	0.08	Fark yok

Tablo 18: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği Puanlarının nota göre t testi sonuçları.

Yedinci alt problemin çözümüne ilişkin olarak üstün veya özel yetenekli öğrencilerin tutumlarının ortalama puanları ve standart sapmaları hesaplanmış, not durumuna göre öğrencilerin ortalama puanları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için “t” testi uygulanmıştır (Tablo 17).

Elde edilen sonuçlara göre, üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile notları veya akademik başarıları arasında duyuşsal alt ölçekte ve genelde anlamlı bir ilişki görülmezken, bilişsel ve davranışsal alt ölçekte anlamlı bir farklılaşma görülmüştür. Ayrıca notu 5 olan öğrencilerin tutumlarının 4 olanlara göre daha olumlu olduğu görülmüştür (Tablo 18).

4. 8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar:

Bu araştırmanın sekizinci alt problemi üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile derse giren öğretmenin cinsiyeti arasında fark olup olmadığıdır. Grafik 9 ve Tablo 18 incelendiğinde örnekleme giren öğrencilerin öğretmenlerinin 83'ünün (%63,8) kadın, 47'sinin (%36,2) ise erkek olduğu görülmektedir.

Öğretmen Cinsiyeti	n	%
Kadın	83	63,8
Erkek	47	36,2
Toplam	130	100

Tablo 19: Derse giren öğretmenlerin cinsiyeti.

Grafik 9: Öğretmen cinsiyeti.

Sekizinci alt problemin çözümüne ilişkin olarak üstün veya özel yetenekli öğrencilerin tutumlarının ortalama puanları ve standart sapmaları hesaplanmış, öğretmenin cinsiyetine göre öğrencilerin ortalama puanları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için “t” testi uygulanmıştır (Tablo 19).

Elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile bu derse giren öğretmenlerinin cinsiyetleri arasında anlamlı farklılaşma görülmemiştir (Tablo:20).

Alt Ölçek	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Duyuşsal	Kadın	83	49.7	11.3	128	0.47	0.64
	Erkek	47	48.7	10.9	98.3	0.47	0.64
Bilişsel	Kadın	83	36.6	7.5	128	0.13	0.89
	Erkek	47	36.5	6.4	108.5	0.14	0.89
Davranışsal	Kadın	83	37.9	6.6	128	0.29	0.77
	Erkek	47	37.5	5.4	111.5	0.30	0.76
Genel	Kadın	83	126.5	24.5	128	0.36	0.72
	Erkek	47	124.9	21.4	106.7	0.37	0.71

Tablo 20: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının öğretmen cinsiyetine göre T testi sonuçları.

4. 9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar:

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile Bilssem'e giriş alanları arasında anlamlı fark olup olmadığıdır. Grafik 10 ve Tablo 21 incelendiğinde örnekleme giren öğrencilerin 65'inin (%50) Gzy¹⁷, 65'inin (%50) ise özel yetenek alanından olduğu görülmektedir.

Alan	n	%
Gzy	65	50
Özel yetenek	65	50
Toplam	130	100

Tablo 21: Öğrencilerin Bilssem'e giriş alanlarının dağılımı.

Dokuzuncu alt problemin çözümüne ilişkin olarak üstün veya özel yetenekli kız-erkek öğrencilerin tutumlarının ortalama puanları ve standart sapmaları hesaplanmış, Bilssem'e giriş alanlarına göre öğrencilerin ortalama puanları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için "t" testi uygulanmıştır (Tablo 22).

¹⁷ Genel zihinsel yetenek: WISC'R testi sonuçlarına göre IQ'sü 130 ve üstü olan öğrenciler.

Grafik 10: Bilsem'e giden öğrencilerin alanları.

Alt Ölçek	Alan	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p	Anlamlı Fark
Duyuşsal	Gzy	65	47.2	12.9	128	2.25	0.03	Fark anlamlı
	Özel y.	65	51.5	8.7	112.6	2.25	0.03	Fark anlamlı
Bilişsel	Gzy	65	35.5	7.9	128	1.85	0.06	Fark yok
	Özel y.	65	37.7	5.9	117.9	1.85	0.06	Fark yok
Davranışsal	Gzy	65	36.6	7.3	128	2.16	0.03	Fark anlamlı
	Özel y.	65	38.9	4.7	109.2	2.16	0.03	Fark anlamlı
Genel	Gzy	65	121.2	27.2	128	2.35	0.02	Fark anlamlı
	Özel y.	65	130.7	17.8	110.1	2.35	0.02	Fark anlamlı

Tablo 22: Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği puanlarının öğrencilerin Bilsem'e giriş alanlarına göre t testi sonuçları

Elde edilen verilere göre öğrencilerin Sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları ile Bilsem'e giriş alanları arasında Bilişsel alt ölçek dışında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür (Tablo:22)

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Üstün veya özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişki başlıklı bu araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgulara bakıldığında:

1. Üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Alınan tutum puanları kız ve erkek öğrenciler için olumludur. Ancak erkek öğrencilerin aldığı puanlar kız öğrencilerden biraz daha yüksek çıkmıştır.

Boot (1983) araştırmasında kız ve erkek öğrencilerin tarih dersindeki akademik başarıları ve tutumları arasındaki farklılıkları incelemiş ve kız öğrencilerin erkeklere göre daha olumsuz tutum gösterdiklerini belirlemiştir (Boot'dan akt. Özkal 2000). Mc Teer'de araştırmasında erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla sosyal derslere daha olumlu baktıklarını belirtmektedir (Corbin, 1997). Nitekim araştırmamızda ulaşılan sonuçlarda bu durumu desteklemektedir.

2. Üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile yaş grupları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur.

Uygulanan tutum ölçeğinin alt ölçeklerine göre; Duyuşsal alt ölçekte 10 yaş-13 yaş, Bilişsel alt ölçekte 10 yaş-13 yaş ve 11 yaş-13 yaş, Davranışsal alt ölçekte 10 yaş-13 yaş ve genel tutum puanları ile 10 yaş-13 yaş arasında anlamlı farklılaşma bulunmuştur.

Bu sonuçlar daha sonra ele alacağımız gibi öğrencilerin sınıf seviyeleriyle de paralellik göstermektedir. Bireylerin sahip olduğu tutumların gelişmesinde anne-babanın, akranların, bilgi ve kitle iletişim araçlarının, eğitimin ergenlik ve ilk yetişkinlik döneminin etkilerinden söz etmek mümkündür. Bir bireyin tutumlarının

büyük kısmı 12–30 yaş arası dönemde şekillenir ve daha sonra çok az değişir. Bu dönem tutumlar açısından kritik dönem olarak adlandırılabilir (Morgan, 1998'den akt. Tavşancıl, 2002).

Araştırmada öğrencilerin tutum ölçeğinden aldıkları puanlar ve aralarında farklılaşma çıkan gruplar incelendiğinde çocukluktan ergenliğe geçiş döneminde olan bir grup karşımıza çıkar. Bilindiği gibi ülkemiz koşullarında geçerli bir mesleğe sahip olmak için fen ve matematik alanlarında başarılı olmak neredeyse en önemli koşul olarak görülmektedir. Bu durum da Morgan'ın (1998, akt. Tavşancıl) belirttiği etkilerinde belirginleşmesiyle Sosyal Bilgiler dersine karşı olumsuz bir tutum ortaya çıkmaya başlamakta ve zamanla bu tutum yerleşmektedir. Nitekim Özkal'ın (2000) ilköğretim öğrencileri düzeyinde yaptığı araştırmasına göre Sosyal Bilgiler, öğrenciler tarafından sevilen bir ders olarak algılanmamakta, öğrencilerin az bir bölümü tarafından önemli olduğu ve genelde zor bir ders olmadığı düşünülmektedir. Bu durumun öğrencilerin Sosyal Bilgilerin önemsiz bir ders olduğunu hissetmelerine neden olduğunu ve öğrencinin yaşı büyüdükçe olumsuz tutumun arttığını iddia edebiliriz.

3. Üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur.

Uygulanan tutum ölçeğinin alt ölçeklerine göre; Duyuşsal, Bilişsel ve Davranışsal alt ölçeklerde 4.-7. ve 6.-7. sınıflar arasında genelde ise 4.-7., 5.-7., 6.-7. sınıflar arasında anlamlı farklılaşma bulunmuştur.

Bu sonuçlar bir önceki alt problemde ele alınan yaş durumuyla paralellik göstermektedir. Bireylerin tutumlarının bir kaynağı olarak ilgileri gösterilebilir. Birey ilgilendiği olgulara karşı olumlu tutum takınmaya eğilim göstermektedir (Başaran, 1985).

Chiodo ve Byford (2004), araştırmalarında öğrencilerin gelecekteki kariyerlerinin önemi nedeniyle Matematik, İngilizce ve Fen dersleri I. ve II. sınırlara yerleştirdiklerini saptamışlardır.

Aşçı'nın (2003) ilköğretim öğrencileriyle gerçekteştirdiği araştırmasında, 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının 8. sınıf öğrencilerinden daha olumlu olduğu saptanmıştır.

İlgili literatür tarandığında genel olarak ilköğretim öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının olumlu olduğu ancak sınıf seviyesi arttıkça öğrencilerin tutumlarında bir düşme olduğunu gösteren birçok araştırma bulunmaktadır (Moroz 1997, Corbin: 1997). Araştırmada elde edilen bulgularda aynı yöndedir.

4. Üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile anne eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

5. Üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Bazı araştırmalarda anne baba eğitim düzeyiyle tutum arasında anlamlı farklılaşmalar saptanmıştır. Güngörmüş'ün (1992), araştırmasında Babası ile daha fazla etkileşimde bulunan çocukların, etkileşimi az olanlara göre akademik başarılarının daha yüksek olduğu görölmüştür.

Corbin'in (1997) araştırmasında anne-babanın öğrencinin Sosyal derslere yönelik tutumunu şekillendirmede büyük etkisi olduğunu bulmuştur.

Dağlıoğlu (1995) Anne-babanın eğitim düzeyinin yüksek olması ve annenin çalışıyor olmasının üstün yetenekli olmada etkili olduğu görölmüştür.

Anne- baba bireyin sahip olduğu tutumların gelişmesinde temel etkenlerden biridir. Birey küçük yaşlardan itibaren aile ortamında edindiği davranışları hayatında uygular. Ailenin bireyin geleceğiyle ilgili beklentileri de davranışlarını ve okul derslerine yönelik tutumlarını etkileyebilir. Ancak bireyin zeka seviyesi arttıkça çevreden etkilenmesinin azaldığını belirten çalışmalarda vardır ve bu durumda üstün yeteneklilerin genel kişilik özelliklerine de uygun bir durum sergiler.

6. Üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile ailelerin aylık gelir seviyesi arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Ancak öğrencilerin büyük bölümünün üst orta gelir grubuna mensup ailelerin çocukları olması (%72) dikkat çekicidir.

Bu duruma göre üstün veya özel yetenekli öğrencilerin büyük kısmı üst-orta gelir grubuna mensup ailelerin çocuklarıdır. Bu bulgu Enç'in Terman'dan aktardığı araştırmayla paralellik göstermektedir (Enç, 2005).

Dikkat çeken bir başka duruma göre öğrenci ailelerinden aylık gelir durumu 501–1 milyar arası olanların genel tutum puanlarının diğer gelir gruplarına göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Öğrencilerin daha olumlu tutum gösterme nedeni olarak bu gelir grubunun eğitim yoluyla yaşam koşullarını daha iyi hale getirme isteği olduğu söylenebilir.

7. Üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları ile birinci dönem Sosyal Bilgiler notu arasında Duyuşsal alt ölçekte ve Genel tutum puanları ile not arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bilişsel ve Davranışsal alt ölçeklerde anlamlı farklılaşma bulunmuştur.

Ülkemizdeki mevcut eğitim sistemi ezber dayalı sınavlarda başarılı olmaya yönelik bir uygulama biçimine sahiptir. Bu durumda üstün yetenekli öğrencilerin bilişsel ve davranışsal anlamda dersle ilgilenmelerini gerektirecek bir durum ortaya çıkarmaktadır. Ancak Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili duygusal ve genel düzeyde bir tutum geliştirmemektedirler. Bu durumun nedeni de öğrencilerin dersi sadece belli

bir dönem işlerine yarayacak günlük hayatta kullanımı az olan bir ders olarak görmeleri biçiminde yorumlanabilir. Nitekim Akengin, Sağlam ve Dilek (2002) tarafından yapılan çalışmaya katılan 396 öğrencinin %65'i Sosyal Bilgiler dersinin günlük hayatla bağlantısını kuramamaktadır. Ancak üstün veya özel yetenekliler için konuya farklı açılardan yaklaşmak gerektiği de ortadadır.

8. Üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları ile derse giren öğretmenlerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Bu araştırmaya göre öğretmen cinsiyetinin üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları üzerinde bir etkisi yoktur.

9. Üstün veya özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları ile Bilim ve Sanat Merkezi'ne giriş alanları arasında Bilişsel alt ölçekte farklılaşma bulunmamıştır. Duyuşsal, Davranışsal ve Genel tutum puanları ile Bilssem'e giriş alanında ise anlamlı farklılaşma bulunmuştur.

Öğrencilerin Bilim ve Sanat Merkezlerine alınmaları ve eğitimlerinde bilgi temel ölçüt değildir, yetenek esastır.

Yine elde edilen puanlara göre öğrencilerin Bilssem'e giriş alanına göre özel yetenek alanından gelen öğrencilerin tutum puanları genel zihinsel yetenek alanından gelen öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur. Bu beklenen bir durum değildir. Bu durumun sebebi olarak Gzy alanından gelen öğrencilerin aileleri, okulları ve arkadaş çevrelerinde geleceklerine ilişkin farklı beklentiler olmasının bu öğrencilerin tutumlarını azda olsa etkilediği düşünülebilir.

Bu sonuçların ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

1. Üstün yeteneklilerle ilgili olarak Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik olarak yapılmış bir çalışmaya alan yazın taramasında rastlanmamıştır. Bu noktadan hareketle konu daha çok araştırmaya ihtiyaç duymaktadır.

2. Araştırmalarda ailelerin meslek ve yetenekleri incelenmeli.
3. Üst sınıflarda, öğrencilerin Sosyal Bilgilere yönelik tutumlarında azalma olmaması için sınıf ortamı öğrencilere ferahlık ve rahat hareket olanağı verecek biçimde düzenlenmeli.
4. Özellikle Sosyal Bilgiler için öğrenme ortamı okul binası ve sınıfla sınırlı olmamalı; sınıf veya grup etkinlikleri şeklinde müzeler, bilim merkezleri, sosyal tesisler, sağlık enstitüleri, kültür merkezleri, piknik ve park alanları, devlet daireleri, ilkokullar için lise ziyareti gibi ortamlar, sanat aktiviteleri, yaşlılar evi, tarihi, turistik veya tabiat ortamları gibi yerler ziyaret edilerek normal dersin ötesinde kaliteli öğrenme sağlanmalı.
5. Üstün yetenekli olduğu bilinen bireyler için sadece not almanın ötesinde yeteneklerini kullanabileceği ödev ve uygulamalarla analiz, sentez ve değerlendirme yapabileceği ortamlar oluşturulabilir. Öğretmen, öğrenci ile belirledikleri bir sosyal problemle ilgili bağımsız projeler üretilmesini sağlanmalı.
6. Sosyal Bilgiler/Sosyal Bilimler alanında yetenekli öğrenciler burs ve mali destek programları ile uzun vadeli desteklenmeli.
7. Eğitim fakültelerinde okuyan öğretmen adaylarının, eğitim bilimleri derslerini işlerken üstün yeteneklilerle ilgili konulara da yer verilmeli.
8. Üstün yetenekli öğrencilerle karşılaşabilecek olan bütün öğretmenlerin bu konuda hizmet içi eğitim seminerleriyle bilgilendirilmesi oldukça önemlidir.

KAYNAKLAR

- Acar, Ö. (2003). İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutumları İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Projesi. İzmir. DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akboy, R. (2000). **Eğitim Psikolojisi**. Konya. Mikro Yayınları
- Akarsu, F. (2001). **Üstün Yetenekli Çocuklar**, Aileler ve Sorunları. Ankara. EDUSER Yayınları.
- Akengin, H, Sağlam, D, ve Dilek, A, (2002). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi İle İlgili Görüşleri. **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**. İstanbul. Sayı:16. Sf: 1-12
- Akkutay, Ü. (2004). Osmanlı Eğitim Sisteminde Enderun Mektebi. Seçilmiş Makaleler Kitabı. İstanbul. Çocuk Vakfı Yayınları: 85–96.
- Aşçı, S. (2003). Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Öğrenci Tutumları ve Akademik Başarı Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir. D.E.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Atalay, İ. (2004). **Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği**. İzmir. Meta Basım.
- Ataman, A. (1997). Türkiye’de Özel Eğitime Yeni Yaklaşımlar. Milli Eğitim Dergisi, 136, 22-23.
- Ataman, A. (1998). **Özel Eğitim**. Editör: Süleyman Eripek. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayın No: 1018.
- Ataman, A. (2000). Aileler ve Öğretmenler Üstün Zekalı Çocuklara Nasıl Yardımcı

Olabilir. **Özel Eğitimde Aile Sempozyumu**. Ankara. MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Sf:123-134

Aydın, O.; Özkalp, E.; Arıcı, H.; Bayraktar, B.; Uzunöz, A.; Erkal, B. (2000). **Davranış Bilimlerine Giriş 1**. Eskişehir. A.Ü. İşletme Fakültesi Yayın No:26

Baran, H. ve Oruç, M. (1994). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Fen ve Fen Derslerine Karşı Tutumları İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişkiler. **I. Ulusal Fen Bilimleri Eğitimi Sempozyumu**. DEÜ. Yayın No: 21

Barth, J. L. Demirtaş, A. (1997). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Kaynak Üniteler. Ankara. YÖK Yayını

Başaran, E. (1985). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara. Sevinç Matbaası.

Baysal, A. C.; Tekarslan, E. (1996). **Davranış Bilimleri**. 2. Baskı. İstanbul. Avcıol Basım Yayım.

Binbaşıoğlu, C. (1995). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara. Yargıcı Matbaası.

Chapman, N. E. (1999). **Tutum**. Çev: Alp Durmuş. İstanbul. Alfa Basım Yayın Ltd.,

Çağlar, D.(2004) .Üstün Zekalı Çocukların Özellikleri, **Makaleler Kitabı**, İstanbul. Çocuk Vakfı Yayınları,

Cansev, G. (1982). **Klinik Psikolojide Değerlendirme Yöntemleri**. İstanbul. Gözlem Matbaacılık Ltd.

Chiodo, J. J.; Byford, J. (2004). Do They Really dislike social studies? A study of middle and high school students. Manhattan. Journal of Social Studies

Research

Corbin, S.S. (1997). Comparison with other academic subjects and selected influences on high schools students attitudes toward Social Studies. Manhattan. Journal of Social Studies Research.

Çilenti, K.(1985). **Eğitim Teknolojisi ve Öğretimi**. Ankara. Kadioğlu Matbaası.

Dağlıoğlu, H, E, (1995). İlkokul 2.- 5. Sınıflara Devam Eden Çocuklar Arasından Üstün Yetenekli Olanların Belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Dağlıoğlu, H, E, (2004). Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Beş-Altı Yaş Grubunda ve Matematik Alanında Üstün Yetenekli Olan Çocukların Sosyo-Demografik Özellikler Bakımından incelenmesi. **I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Bildiriler Kitabı**. İstanbul. Çocuk Vakfı Yayınları.

Davaslıgil, Ü. (1990). Üstün Çocuklar. **Yaşadıkça Eğitim**. Ekim-Kasım-Aralık 1990. sayı 13

Davaslıgil, Ü. (2004). Üstün Çocuklar. I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi. **Seçilmiş Makaleler Kitabı**. İstanbul. Çocuk Vakfı Yayınları.

Demirel, Ö. (2001). **Eğitim Sözlüğü**. Ankara. Pegem Yayıncılık.

Devlet İstatistik Enstitüsü (2003). **2000 Genel Nüfus Sayımı**. Ankara. DİE Matbaası. Yayın No: 2759

Doğanay, A.(2003). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Editörler: Cemil Öztürk ve Dursun Dilek. Ankara. Pegem A Yayıncılık.

- Durum Tespit Komisyonu Ön Raporu (2004). I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi. İstanbul. Çocuk Vakfı Yayınları.
- Enç, M. (2005). **Üstün Beyin Gücü**. II. Baskı. Ankara. Gündüz Yayıncılık.
- Erden, M. (1998). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. İstanbul. Alkım Yayınevi.
- Erdoğan, İ. (1999). **İşletmelerde Davranış**. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Gökdere, M; Çepni, S. (2003). Üstün yetenekli çocuklara verilen değerler eğitiminde öğretmenin rolü. **Değerler Eğitimi Dergisi**, 1 (2), 93-107.
- Göney, S. (1977). **Şehir Coğrafyası I**. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayın No:2274
- Güngörmüş, O. (1992). Babanın Çocuğun Zekası Akademik Başarısı Ve Benlik Kavramı Üzerine Etkisinin Araştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. İstanbul Üniversitesi.
- İnceoğlu, M.(2000). **Tutum, Algı ve İletişim**. Ankara. İmaj Yayınevi
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). **Yeni İnsan ve İnsanlar**. İstanbul. Evrim Yayınevi.
- Kayalı, H. (2003). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. İstanbul. Sayı:18: 79-92
- Kısakürek, M. A. (1989). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Eskişehir. AÜ. Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- M.E.B. (1991). I. Özel Eğitim Konseyi. Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri. Ankara. MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı

M.E.B. (2001). Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi.

Moroz, W.; Bacer, R. (1997). Students Attitude Toward Social Studies and Other School Subjects. Curriculum Perspectives, 17(3). 34-37

Özgüven, İ. E. (2000). **Psikolojik testler**. Ankara. Pdrem Yayıncılık.

Özkal, N. (2000). İşbirlikli Öğrenme ve Geleneksel Öğrenme Yöntemlerinin İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarı Benlik Kavramları ve Tutumları Üzerinde Etkileri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir. DEÜ.

Özkal, N, Kılıç, A.G. ve Çetingöz, D. (2004). Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Öğretmen Görüşleri ve Öğrencilerin Bu Derse Yönelik Tutumları. **XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Bildiri Özetleri**. Ankara. Pegem A Yayıncılık.

Özsoy, Y. Özyürek, M. Eripek. S. (1989), **Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar**. II. Baskı, Ankara. Karatepe Yayınları.

Öztürk, C. ve Dursun D.(2002). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara. Pegem A Yayıncılık.

Öztürk, C. ve Otluoğlu, R.(2003). **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller**. Ankara. Pegem A Yayıncılık.

Paykoç, F. (1991). **Tarih Öğretimi**. Eskişehir. A. Ü. Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Parker, W. C. (2001). **Social Studies in Elementary Education**. New Jersey. Practice-Hall Inc.

Renzulli, J. S. (1986). **The Three Ring Conception Of Giftedness: A Development**

Model Or Creative Productivity. Cambridge. Cambridge Pres.(51-92)

Sherif, M; Sherif, C. W. (1996). **Sosyal Psikoloji Giriş.** Çev: Mustafa Atakay ve Aysun Yılmaz. İstanbul. Sosyal Yayınlar.

Saban, A. (2001). **Çoklu Zeka Teorisi ve Eğitim.** Ankara. Nobel Yayın Dağıtım.

Sisk, D. (1987). **Creative Teaching Of The Gifted.** New York. Mc Graw Hill Book Company. Çev. Nuray Tarhan (Yayınlanmamış, Özel eğitim rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Kütüphanesi. Ankara.)

Sözer, E. Can, G. Yaşar, Ş. (1998). **Sosyal Bilgiler Öğretimi.** Editör: Gürhan Can. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 1064

Sönmez, V.(1999). **Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu.** İstanbul. Milli Eğitim Basımevi.

Tavşancıl, N. E. (2002). **Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi.** Ankara. Nobel Yayın Dağıtım Ltd.

TÜBİTAK, **Bilim ve Teknik Dergisi** (Ağustos, 1995) Zeka, Kalıtım, Toplum. Sayı:333:50–55.

Tür, G. (1979). İlkokul Öğrencilerinin Yaratıcılık Zeka Arasındaki İlişkiler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.

Varış F.(1994). **Eğitim Bilimine Giriş.** Ankara. Göksu Matbaası.

Vural, B. (2004), **Öğrenci Merkezli Eğitim ve Çoklu Zeka.** İstanbul. Hayat Yayıncılık.

Yalçın, P. (1997). Ankara Merkez İlköğretim Okullarındaki 5. Sınıf Öğrencilerinin Matematik Başarıları İle Zeka, Kaygı ve Tutum Puanları Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Yıldırım, İ. (2003), **Bireyi Tanımlama Teknikleri, Psikolojik Danışma ve Rehberlik**. Ankara. Pegem A Yayınları.

Yörükoğlu, A. (1991), **Çocuk Ruh Sağlığı**. Ankara. Özgür Yayıncılık

İnternet Kaynakları

Ataman, A. (2003). Üstün Yetenekli/Zekalı Çocuk İle Yaşamak. İle Yaşamak. Yıl 4. Sayı: 40. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi40/ataman.htm>

www.e-sosder.com Ekinci, A. (2003). İlköğretim Okullarının, Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimine Elverişlilik Düzeyi İle İlgili Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Son Erişim Tarihi: 10.03.2006

http://orgm.meb.gov.tr/istatistikler/2004_2005/genelsonuctablo.doc Son erişim tarihi: 31.03.2006

http://digm.meb.gov.tr/UA_ORGUTLER/DUYURU/AK/Rapor_GTurksever.pdf 106. Avrupa Semineri. Son erişim tarihi: 31.03.2006

<http://www.aof.edu.tr/kitap/EHSM/1024/unite12.pdf> Son erişim tarihi: 04.04.2006

www.geocities.com/akirt2002/ozelegitim_ustun_zekalilar.htm Karakurt, B. (2002) Sınıf Yönetiminde Üstün Zekâ ve Yetenekli Öğrencilere Yönelik Öğretmen Tutumu (son erişim tarihi: 28.04.2006).

<http://www.3.bc.sympatico.ca/giftedcanada/amI.pdf> (28.04.06)

<http://www.nytimes.com/2005/11/20/magazine/20prodigies.html?pagewanted=6&ei=5090&en=c48d9062e20f48b0&ex=1290142800&partner=rssuserland&emc=rss> **The Prodigy Puzzle**. November 20, 2005.(yazar belirtilmemiş) son erişim

Tarihi: 01.05.2006

www.insanbilimleri.com Tunçdemir, İ. (2004). Çok Sesli Müzikte Üstün Bir Yetenek: Fazıl Say. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi.05.05.2006

EKLER

Ek 1: Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutun Ölçeği Kişisel Bilgi Formu.

Ek 2: Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutum Ölçeği.

Ek 3: İzmir valiliğinden alınmış onay yazısı örneği.

Ek 4: Manisa valiliğinden alınmış onay yazısı örneği.

**Ek 1: SOSYAL BİLGİLER DERSİNE İLİŞKİN
TUTUM ÖLÇEĞİ**

Sevgili öğrenciler;

Elinizdeki formda Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumunuzu ölçmek amacıyla 40 cümle yer almıştır. Bu cümlelerin hiçbirinin doğru ya da yanlış yanıtı yoktur, verilen yanıtlar kişiden kişiye değişebilir. Bu yüzden vereceğiniz yanıt sizin kişisel görüşünüz olacaktır. Lütfen cümleleri okuyarak size en uygun gelen seçeneğin yer aldığı kutucuğu (X) biçiminde işaretleyiniz. Vereceğiniz yanıtlar bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Aykut UZUN
DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİLER

- **Cinsiyetiniz:** Kız( ) Erkek( )
- **Yaşınız:** (.....)
- **Sınıfınız:** 5 ( ) 6 ( ) 7 ( ) 8 ( )
- **Annenizin Eğitim Düzeyi:**
Yok( ) İlkokul( ) Ortaokul( ) Lise( ) Üniversite( ) Üniversite sonrası ( )
- **Babanızın Eğitim Düzeyi:**
Yok( ) İlkokul( ) Ortaokul( ) Lise( ) Üniversite( ) Üniversite sonrası ( )
- **Ailenizin aylık toplam geliri:**
0 –500 milyon arası ( )
501 – 1 milyar arası ( )
1 – 2 milyar arası ( )
2 milyar ve üstü ( )
- **Birinci dönem sosyal bilgiler notunuz** (.....)
- **Okuldaki öğretmenin cinsiyeti:** Kadın ( ) Erkek ( )
- **Bilim ve sanat merkezine giriş alanınız:** GZY ( ) Özel Yetenek ( )

Ek 2:

SOSYAL BİLGİLER DERSİNE İLİŞKİN TUTUM ÖLÇEĞİ		Tamamen katlıyorum	Katlıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
1	Sosyal Bilgiler sevdiğim bir derstir					
2	Sosyal Bilgiler dersini diğer derslerden daha çok severim					
3	Sosyal Bilgiler dersini severek çalışırım					
4	Sosyal Bilgiler olmasa hayat daha zevkli olurdu					
5	Sosyal Bilgiler eğlenceli bir derstir					
6	Sosyal Bilgiler dersinin konuları can sıkıcıdır					
7	Sosyal Bilgiler sınavlarından korkarım					
8	Sosyal Bilgiler dersinde kendimi aktif görüyorum.					
9	Sosyal Bilgiler derslerinde anlatılanları dikkatle dinlerim					
10	Sosyal Bilgiler derslerinde sık sık söz alırım.					
11	Sosyal Bilgiler dersi ödevlerimi yaparken özen gösteririm					
12	Sosyal Bilgiler ödevlerimi düzenli olarak yaparım					
13	Sosyal Bilgiler dersinde kendime her zaman güvenirim					
14	Sosyal Bilgiler dersinde endişe hissederim.					
15	Sosyal Bilgiler konularının anlaşılmasının zor olduğunu düşünüyorum					
16	Sosyal Bilgiler dersinde harita kullanmak hoşuma gider.					
17	Sosyal Bilgiler dersinde dikkatimi toplayamam.					
18	Arkadaşlarımla sosyal bilgiler konularını konuşmak hoşuma gider.					
19	Sosyal Bilgiler dersinden sonra kendimi yorgun hissederim.					
20	Sosyal Bilgiler dersinin konuları karmaşıktır.					
21	Sosyal Bilgiler dersini çalışırken canım sıkılır.					
22	Boş zamanlarımda sosyal bilgiler konularını araştırmak hoşuma gider.					
23	Sosyal Bilgiler dersinde kendimi pasif görüyorum.					
24	Sosyal Bilgiler dersinin gereksiz olduğuna inanırım					
25	Sosyal Bilgiler konularını aklımda tutmakta zorlanırım.					
26	Çevremdeki insanlar sosyal bilgilerin önemsiz bir ders olduğunu düşünüyorlar.					
27	Mümkün olsa sosyal bilgiler dersi yerine bir başka ders öğrenirdim.					
28	Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiğim bilgileri çevremdeki kişilere anlatmaktan hoşlanırım.					
29	Sosyal Bilgiler dersini sadece sınıf geçmek için çalışırım.					
30	Sosyal Bilgiler dersi konularını öğrenmek kolay olduğu için derslerde çeşitli araç ve gereçleri kullanmak gereksizdir.					
31	İleride sosyal bilgiler ile ilgili bir meslek seçmeyi düşünüyorum.					
32	Sosyal Bilgiler dersi ile günlük yaşam arasında bağlantı kurmak beni mutlu ediyor.					

Ek 3:

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

15 ŞUBAT 2006

SAYI : B.08.4.MEM.35.00.03.1/5300
KONU: Tez Çalışması.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne)

İLGİ: a) 02.02.2006 tarih ve 249 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamı'nın 10.02.2006 tarih ve 4744 sayılı oluru.

İlgi (a) yazınızda belirtilen, Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Coğrafya Öğretmenliği Yüksek Lisans öğrencisi Aykut UZUN'un, "Üstün veya Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutumları ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki" konulu tez çalışmasıyla ilgili olarak Narlıdere Sıdıka Akdemir Bilim ve Sanat Merkezi'nde anket uygulaması Valilik Makamı'nın ilgi (b) oluru ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi arz ederim.

Şahan ÇÖKER
Müdür a.
Şube Müdürü

Ek:
1-Olur

KAYIT VE İZLENİMLER	
Tarih	22.02.2006
Sıra No	460
İzlenim No	

Ek 4:

T.C.
MANİSA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

19 MART 2006

SAYI :B.08.4.MEM.4.45.00.07.500/10482
KONU:Aykut UZUN Hk.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi:02 Şubat 2006 tarih ve 250 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Coğrafya Öğretmenliği Yüksek Lisans öğrencisi Aykut UZUN'un "Üstün veya Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutumları ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki" konulu tez çalışmasına ait İlimiz Valiliğinden alınan 08 Mart 2006 tarih ve 10144 sayılı olur ekte gönderilmiştir.

Arz ederim.

Hasan ÖZDEMİR
Milli Eğitim Müdürü

EKİ:
1 Adet Olur.

